

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jana Havelková

**Stávky a demonstrace
v době Lidové fronty ve Francii
a odraz tehdejší doby
v československém tisku**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Jana Havelková**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka**

Oponent práce: **Michel Perottino Ph.D**

Datum obhajoby: 2008

Hodnocení: 2

Bibliografický záznam

Havelková, Jana. *Stávky a demonstrace v době Lidové fronty ve Francii a odraz tehdejší doby v československém tisku*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Ústav mezinárodních vztahů, 2008. 58s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Matějka.

Anotace

Bakalářská práce „*Stávky a demonstrace v době Lidové fronty ve Francii a ohlas tehdejší doby v československém tisku*“ pojednává v první části o třicátých letech 20. století ve Francii, kdy se po prvních projevech hospodářské krize a následném rostoucí nebezpečí fašismu vytvořila koalice levicových stran pod jménem Lidová fronta (Front populaire). Jejím cílem bylo nejen bojovat právě proti fašistickým tendencím, ale i dostat zemi z ekonomického úpadku. Po vítězství Lidové fronty však zemi ochromily stávky a demonstrace, při kterých stovky tisíc nespokojených dělníků okupovaly továrny a protestovaly proti nevyhovujícím pracovním podmínkám. Vláda jejich požadavky částečně vyslyšela, bohužel však na úkor velkého zadlužení země. Rozpory uvnitř stran, občanská válka ve Španělsku a nedostačující finanční zdroje pak znamenaly konec Lidové fronty.

Druhá část se věnuje ohlasu francouzských událostí z dob Lidové fronty v československém soudobém tisku na příkladech komunistického Rudého práva, Lidových novin a Peroutkovy Přítomnosti. Tato analýza se zaměřuje především na to, jak se k jednotlivým událostem deníky stavěly, jak představovaly čtenářům francouzské události a zda se v nich projevilo i nepatrné stranické zaměření.

Annotation

Bachelor thesis “*Strikes and demonstrations at the time of Popular front in France*” deals with the interwar period in France. During the thirties, country was in direct danger of increasing popularity of fascism and was affected by economic

crisis. The only hope was the unity of political parties, which could be enough strong against Fascist numerous groups. It was in 1936 when the alliance of left-wing movement, including the French Communist Party, the Socialist and Radical Party, won the legislative elections. Soon after this victory, strikes and demonstrations lunched. Worker's movement asked for better work condition, higher wages, paid vacations, the workweek to 40 hours. The gouvernement answered by Matignon agreements. Despite this fact, strikes and demonstrations continued. Factory's occupation, bel été (beautiful summer), first real holiday...it was Popular front.

Strike movement and the french gouvernement was deeply perceived also in Czechoslovakia, where the Communiste party strived after the same evolution as in near France. How was the perception of french affairs in Czechoslovak press and how the newspaper presented it to their readers?

Klíčová slova

Lidová fronta, stávky a demonstrace, Leon Blum, okupace továren, socialisté, radikálové, komunisté, fašismus, Lidové noviny, Rudé právo, Přítomnost, československý tisk...

Keywords

Popular front, strikes and demonstrations, Leon Blum, factory's occupation, socialists, radicals, communists, fascism, Lidové noviny, Rudé právo, Přítomnost, Czechoslovak press...

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne ... 16. 5. 2008

Jana Havelková

Obsah

ÚVOD	8
1. LIDOVÁ FRONTA, STÁVKY A DEMONSTRACE	11
1.1 OSLABENÁ FRANCIE	11
1.2 LIDOVÁ FRONTA - STÁVKY A DEMONSTRACE	12
1.2.1 <i>Únor 1934</i>	12
1.2.2 <i>Politická situace</i>	14
1.2.3 <i>Průběh stávek a demonstrací</i>	16
1.2.4 <i>Vyjednávání</i>	18
1.2.5 <i>Krásné léto 36</i>	19
1.3 PŘÍČINY STÁVEK A DEMONSTRACÍ	21
1.4 LIDOVÁ FRONTA ČELÍ OBTÍŽÍM	23
1.5 NA CESTĚ K ROZPADU	26
2. ODRAZ TEHDEJŠÍ DOBY V ČESKOSLOVENSKÉM TISKU	28
2.1 OHLAS DOBY	28
2.2 VYBRANÉ TISKY	29
2.2.1 <i>Přítomnost</i>	30
2.2.2 <i>Lidové noviny</i>	30
2.2.3 <i>Rudé právo</i>	31
2.3 OHLAS ROKU 1936	32
2.3.1 <i>Před Lidovou frontou</i>	32
2.3.2 <i>Francouzské parlamentní volby</i>	35

2.4 OHLAS FRANCOUZSKÝCH STÁVEK A DEMONSTRACÍ	38
2.4.1 Únor 1934	38
2.4.2 Stávky a demonstrace na programu dne	41
2.4.3 Po francouzsku	46
2.5 ÚVAHY A ZAMYŠLENÍ V ČESKOSLOVENSKÉM TISKU	48
2.5.1 Lidové noviny	48
2.5.2 Přítomnost	49
ZÁVĚR	50
SUMMARY	54
POUŽITÁ LITERATURA	55

Úvod

Vláda Lidové fronty ve Francii patří a vždycky patřila mezi jedno z nejpozoruhodnějších období v dějinách Francie. Stala se mýtem. Mýtem, na nějž se v posledních dvou letech hodně vzpomínalo. Je to už sedmdesát let od vítězství koalice levicových stran, která vznikla s cílem bojovat proti rostoucí síle fašismu a dostat zemi z hospodářské krize. Sedmdesát let od tzv. „krásného léta“ (bel été), které bylo ve znamení prvních dovolených, radosti a nadšení z nově přijatých sociálních reforem, ale také sedmdesát let od prvních stávek a demonstrací, které v zemi po vítězství Lidové fronty vypukly, a na které musela křehká vláda od prvních dnů u moci reagovat.

Klíčovým momentem se pro vznik Lidové fronty stal únor roku 1934, kdy se v hospodářsky oslabené zemi naplno projevilo fašistické nebezpečí. Naději v boji proti ligám extrémní pravice a fašistickému tlaku za zahraničí, představovala jednotná silná strana – Lidová fronta (Le Front populaire). Ta však po vítězných volbách v roce 1936 čelila od samého počátku každodenním stávkám, nepokojům, okupacím továren a desítkám požadavků na lepší pracovní podmínky. Přijaté sociální reformy a ústupky vlády sice na chvíli situaci uklidnily, brzy se však projevíly na státních financích, které zdaleka nebyly nevyčerpatelné. Spolu s rozpory uvnitř jednotlivých koaličních stran a nečekanými evropskými problémy, pak vedly k jejímu brzkému konci.

Cílem mé práce je popsat zásadní momenty doby Lidové fronty ve Francii se zaměřením na stávky a demonstrace a následně postihnout, jak byly francouzské události vnímány v československém tisku, tj. jak je jednotlivá tištěná média představovala svým čtenářům, jakou roli hrálo politické zaměření vybraných deníků a kolik prostoru český tisk francouzským záležitostem věnoval.

Za jakých okolností vznikala ve Francii Lidová fronta a kde byl původ jejího vytvoření? Jak probíhaly stávky a demonstrace, které bezprostředně po volbách v zemi vypukly? Kde můžeme hledat jejich příčiny? Jak se na dění ve Francii díval československý tisk a jak se lišil přístup médií? Co všechno při tom hrálo roli? Na tyto otázky se pokusím ve své práci najít odpovědi.

Pro analýzu a rozbor tisku jsem si záměrně vybrala tři zcela odlišná tištěná média: Rudé právo, ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa byl pod jejím přímým dohledem, Lidové noviny, bez přímého vlivu jakékoliv politické strany, a konečně Peroutkova Přítomnost, týdení, který se snažil o demokratický styl, příslušný co nejširším vrstvám čtenářů. Přítomnost měla v té době pověst vedoucího kulturně politického týdeníku v ČSR.¹ Při práci s tiskem jsem vycházela z materiálů dostupných v Národním archivu, v Ústavu soudobých dějin, v Národní knihovně a v neposlední řadě v knihovně Národního muzea. V jednotlivých ústavech nebyla vždy k dispozici všechna čísla mnou vybraných deníků. Týkalo se to především Rudého práva, jehož květnová a červnová čísla nebyla ve fondech Národní knihovny a Národního archivu. Téměř kompletní rok 1936 byl zachován pouze v knihovně Národního muzea.

Práci jsem rozdělila na dvě části. V té první se zaměřím na základní charakteristiku doby, která předcházela vzniku Lidové fronty, ale která měla nemalý význam pro další vývoj země. Následně stručně popíši francouzskou politickou situaci a podrobněji analyzuji stávkové hnutí, které se po parlamentních volbách v zemi rozpoutalo. V závěru této části se zamyslím nad možnými příčinami, které vedly k masovému nárůstu stávek.

Druhá část mé práce je analýza československého tisku ve třicátých letech. Na základě vybraných novin zmapuji v jednotlivých kapitolách ohlas Francie, roku 1934, parlamentních voleb a zejména pak masových stávek.

Při zpracování historiografické části jsem vycházela z několika francouzských knih a odborných článků. Nejdůležitějším zdrojem informací byl „*Histoire du Front populaire*“ (Dějiny Lidové fronty) z nakladatelství Fayard², které se podrobně věnovalo všem aspektům Lidové fronty od jejího počátku po samotný zánik. V této publikaci byly kromě popisných pasáží také projevy, citace z denního francouzského tisku a v závěru i některé klíčové dokumenty, jako například program Národního shromáždění či Pakt akční jednoty mezi komunistickou a socialistickou stranou Francie. Pro analýzu průběhu stávek,

¹ Kosatík, Pavel. *Život v novinách – Ferdinand Peroutka*. Litomyšl: Paseka, 2003

² Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire du Front populaire*. Paris: Fayard, 1972.

demonstrací a jejich odrazu v každodenním životě obyvatelstva jsem zvolila publikaci „*La vie quotidienne en France au temps du Front populaire 1935 – 1938*“ (Každodenní život ve Francii v době Lidové fronty v letech 1935 – 1938) od Henri Noguereše.³ Autorovi se velmi dobře podařilo charakterizovat tehdejší společnost a popsat její pocity v době Lidové fronty. On sám patřil mezi nadšené socialisty a byl také šéfredaktorem socialistického deníku *Le Populaire*. Z jeho slov jsou i tak po třech desítkách let od konce LF cítit emoce a osobní pocity vyplývající ze zkušeností, které jako dvacetiletý student zažil. Největším přínosem tohoto díla byl velmi podrobný popis některých událostí, které v dalších dílech byly jen okrajově zmíněny.

Základní informace o Lidové frontě, stávkách a politice jsou, i když stručně, velmi dobře popsány v díle Jeana-Paula Bruneta – „*Histoire du Front populaire 1934 – 1938*“, ve kterém autor postihl nejpodstatnější momenty vlády Lidové fronty, aniž by zacházel do větších detailů. Pro obecné povědomí o problému je tato publikace dokonalým pomocníkem. Při zaměření se na konkrétní a specifitější otázky je ale zcela nedostačující.

V části věnované ohlasu Francie v československém tisku jsem částečně pracovala s „*Dějiny československé žurnalistky*“ od Mileny Beránkové. Vzhledem k tomu, že kniha vyšla v roce 1988, bylo třeba brát některé její komentáře s rezervou. Informace o týdeníku *Přítomnost* jsem získala v knize Pavla Kosatíka, „*Ferdinand Peroutka – život v novinách*“, kde jedna celá kapitola byla časopisu věnována.

³ Noguereš, Henri. *La vie quotidienne en France au temps du Front populaire 1935 – 1938*. Paříž: Hachette, 1977.

1. Lidová fronta, stávky a demonstrace

1.1 Oslabená Francie

Ze začátku se Francii dařilo úspěšně čelit krizi nejen díky reparačním ziskům, ale i díky tomu, že se její hospodářství opíralo o stabilní odbytiště a nebylo tak závislé na anglosaských zemích. Francie viděla v krizi příležitost upevnit své postavení v Evropě, a proto se snažila systémem půjček pevněji k sobě připoutat země střední a jihovýchodní Evropy. Koncem roku 1931 však krize zasáhla i Francii a měnový systém zemí zlatého bloku začal slábnout, až se ke konci krize rovněž rozpadl. Ačkoliv byla Francie hospodářskou celosvětovou krizí zasažena později, než jiné evropské země, dopad krachu na americké burze se v zemi se střídající se radikální a konzervativní vládou projevil stejně intenzivně jako jinde. V roce 1932 devalvovala Anglie libru a ekonomická krize nabývala širšího rozměru v podobě krize průmyslové. Průmyslová produkce poklesla v letech 1929 a 1932 o téměř 30%.⁴ Následovalo výrazné snížení cen, problémy zemědělců s nadprodukcí a úpadek v bankách. Přirozeným jevem se, vzhledem k celosvětové krizi a protekcionismu, stalo i prudké snížení exportu.

Ve Francii se hospodářská krize projevila mnohem později. O to déle se však podařilo destabilizované zemi krizi překonat. Její dopady se prohlubovaly a největších rozměrů nabyly právě kolem roku 1935, kdy kromě ekonomických problémů sužovalo zemi zejména fašistické nebezpečí z okolních zemí. Sousední státy jako Španělsko či Německo byly stále více a více pod vlivem fašistických stran. Následky hospodářské krize se projevily i ve společnosti. Pokles mezd až o 30% a rostoucí nezaměstnanost z tří set tisíc nezaměstnaných v roce 1933 na téměř jeden milion o dva roky později.⁵ Dá se říct, že hospodářská krize zasáhla všechny vrstvy obyvatelstva. Nejtíživější dopad však pocítila široká střední vrstva tradičně nakloněná Třetí republice. O stoupající nespokojenosti svědčily i marné pokusy pěti vlád, které se vystřídaly v zemi v letech 1932 – 1934. Klíčovou roli pak sehrála tzv. Staviskyho aféra, která doslova otřásla důvěrou lidí v politický establishment a veškeré politické instituce. Celou záležitost se sice na konec podařilo „ututlat“, nicméně mínění

⁴ www.intellego.fr/index.php?PageID=document&blog=1705&document=5987&from=recherche.

⁵ *Ibidem*.

francouzského obyvatelstva zůstalo zcela odlišné od oficiální verze průběhu celé aféry. V nestabilní, ekonomickou a politickou krizí zmítané zemi, se tak vytvořila úrodná půda pro fašismus, který pomalu, ale jistě získával v okolních státech na síle. I Francie se začala upínat k extrémně pravicovým stranám, jako byly tzv. Ohňové kříže (Croix de feu) nebo Francouzská akce (Action française). Ohňové kříže, vedené Françoisem de la Rocquem, se představovaly jako apolitická strana, která však měla nejpočetnější základnu. Ohňové kříže patřily mezi nejpočetnější skupinu, která během několika let získala mnoho dalších stoupenců. V roce 1934 byl počet členů kolem 34 000, v době legislativních voleb v roce 1936 dosáhl počet 450 000 stoupenců.⁶ Obě masové strany, spolu s Jeunesses patriotes, (založena v roce 1924 Pierrem Taittingerem) a s Francouzskou solidaritou Française Cotyho představovaly pak v roce 1934 klíčový článek první manifestace ve Francii.

1.2 Lidová fronta - stávky a demonstrace

1.2.1 Únor 1934

Hovoříme-li o demonstracích ve Francii v době vlády Lidové fronty, pak můžeme říct, že se klíčovým momentem stal 6. únor 1934, kdy proběhla první manifestace. Tehdy se „rozhodlo“ o tom, kam povedou další kroky tehdejší vlády a jak bude země bojovat se sílícím fašistickým nebezpečím. Počátkem roku 1934 se francouzská politická scéna výrazně proměnila. Po Staviskyho aféře podal demisi radikální předseda vlády Camille Chautemps, kterého ve funkci o pár dní později vystřídal Edouard Daladier, ze stejného radikálně socialistického tábora. A právě jeho první krok v nové předsednické funkci byl z dnešního pohledu klíčovou chybou a prvním impulsem pro vyvolání mohutného masového protestu. Daladierovým prvním činem ve vládě bylo odvolání příliš pravicového policejního pařížského prefekta Jeana Chiappa, kterého nahradil levicovým úředníkem. Za uvedení Shakespeareovy hry Corniolanus následně zbavil funkce i ředitele Francouzské komedie (Comédie française). Ostrá reakce francouzských občanů se dala očekávat. Do února proběhlo ve francouzském hlavním městě na třináct demonstrací organizovaných jak pravicovými stranami, tak i extremisty, kteří šli

⁶ Tartakowsky, Danielle. *Le Front populaire, la vie et à nous*. Paříž: Gallimard, 1996.s.18

do manifestací se svými tradičními hesly jako xenofobie, antiparlamentarismus, antisemitismus.⁷

Šestý únor se navždy zapíše do historie Lidové fronty. Někteří historici jej považují za rozhodující den pro vytvoření levicové koalice, jiní se zamýšlejí nad tím, jakým směrem by se ubíraly cesty francouzské vlády v případě, že by manifestace docílila svržení vlády už v roce 1934. Zatímco venku se pomalu ale jistě shromažďovali demonstranti provolávající hesla proti korupci a proti odvolání pařížského prefekta, v paláci Bourbon se diskutovalo a vyjednávání se protahovala. Díky různým organizačním snahám se protesty rozběhly na několika pařížských místech. K největším srážkám demonstrantů došlo na Náměstí Svornosti (Place de la Concorde), odkud měl několika set tisícový průvod pokračovat až k paláci Bourbon. Během střetů s policií zahynulo v pařížských ulicích na patnáct lidí, stovky jich byly zraněny.⁸ Zoufalá snaha pořádkových sil vyvrcholila střelbou z ostrých nábojů. Francie byla šokována. Demonstranti požadovali okamžitou demisi vlády a jejího předsedy Edouarda Daladiera, který reagoval den poté odstoupením z funkce premiéra a přenecháním svého postu Gastonu Doumergueovi. Republika, ač ohrožena, své krušné chvíle přežila. To, co se onoho únorové dne stalo, mnozí označují za téměř fašistický pokus o puč. Vzhledem k charakteru a povaze protestujících skupin (Croix de feu, Action française...) se dá s tímto tvrzením souhlasit.

Zmatků a nestability země využili komunisté ke svolání hromadné generální stávky na 12. února 1934. Do přípravy se kromě komunistů zapojili i tzv ARAC, Republikánská asociace bývalých bojovníků, kteří měli svými názory velmi blízko ke komunistické straně. Po dlouhých vyjednáváních se socialisty se nakonec stanovilo pondělí 12. února na den generální stávky. Ta zasáhla prakticky všechny oblasti od metalurgie, továren, až po veřejné služby. Jak již bylo zmíněno, někdy je tento den považován za rozhodující pro vznik Lidové fronty. *„V podstatě existoval silný proud usilující o vznik jednotné unie. V tomto*

⁷ Rossel, André. *Été 36–100 jours du Front populaire*. Paris: Édition de la Courtille, 1975, s. 44

⁸ Tartakowsky, Danielle. *Le Front populaire...* s.23

*smyslu, ale skutečně pouze takto můžeme považovat 12. únor za den narození Lidové fronty.*⁹

Ačkoliv se dá 12. únor považovat za klíčový v dějinách Lidové fronty, ten podstatný moment přišel až téměř o rok později. 14. července 1935 proběhly ve francouzských městech dvě velké demonstrace. Ráno onoho dne se na závodní cyklistické dráze Buffalo de Montrouge shromáždilo pod velením Victora Basche na 8000 jeho přívrženců, mezi nimi i komunisté, kteří si připomněli Svátek Federace ze 14. července roku 1790.¹⁰ Odpoledne téhož dne se v Bastile shromáždilo až na půl milionu lidí - socialisté, komunisté i radikálové, zástupci odborových svazů, kteří postupovali od Bastily k Vincennes a svou jednotou a početností dávaly najevo svou sílu.¹¹ V tento den nastaly změny. Národní shromáždění se usneslo na vytvoření společné koalice, jež bude čelit nejen fašistickému nebezpečí, ale pokusí se současně zachránit zemi od ekonomického úpadku a dostat ji opět na evropské výsluní.

1.2.2 Politická situace

Tendence extrémní pravice byly nakrátko umlčeny, ale obava z rostoucí síly fašismu zůstávala nadále dost intenzivní. Bylo třeba se jí postavit, a to vytvořením silné opozice, která by dokázala na svou stranu získat většinu levicových voličů. K podobným tendencím docházelo prakticky všude v Evropě. Kominternu byla zřejmým důkazem toho, že levicové strany (včetně těch komunistických) pociťovaly potřebu vytvořit obranný mechanismus proti extrémní pravici. Tak se stalo ve Španělsku a v zemi Galského kohouta, že se levicové strany spojily v koalici, jež měla za úkol ochránit zemi před fašistickým nebezpečím a pomoci ekonomicky oslabené zemi najít zpět její rovnováhu a sílu. Koalice vystupující pod názvem „*Front populaire*“ neboli Lidová fronta, byla seskupením levicových stran, kterými byly: Komunistická strana Francie (Parti communiste français - PCF) pod vedením Maurice Thoreze, Socialistická strana (Parti socialiste - PS) v čele s Leonem Blumem a konečně radikálové s jejich

⁹ Brunet, Jean – Paul. *Histoire du Front populaire 1934 -1938*. Paříž: Presses universitaires de France, 1995, s. 15.

¹⁰ Tartakowsky, Danielle. *Le Front populaire...*s. 118.

¹¹ Brunet, Jean-Paul. *Histoire...*s. 21. (odhady policie)

předsedou Edouardem Daladierem. Už z tohoto uskupení se dala předpokládat velmi složitá budoucí spolupráce, protože program jednotlivých stran a politická koncepce zdaleka nebyly stejné. Rozdílné postoje a názory nakonec byly oním důvodem rozpadu Lidové fronty. Jak ještě bude zmíněno, k rozporu nedošlo pouze v rámci tří politických stran, ale konflikty a střety zájmů nastaly i uvnitř stran samotných.

Předvolební kampaň začala pro velkou koalici velmi nepříjemnou událostí, při které byl vážně zraněn předseda socialistické strany Leon Blum poté, co jeho auto přepadla ozbrojená jednotka Francouzské akce. Do voleb a následně do vlády šla Lidová fronta s heslem chléb (pain), které poukazuje na boj proti bídě a sociální krizi, heslem mír (paix), které vyjadřuje nutnost čelit rostoucí síle fašismu v Německu a proti občanské válce ve Španělsku a s heslem svoboda (liberté), vyjadřujícím boj proti evropským diktaturám, které nerespektují základní lidská práva. Přesto vedly jednotlivé strany víceméně každá i svou vlastní kampaň. Daladierovi radikálové apelovali na vážné finanční problémy, které by případné vítězství pravice ještě prohloubily. Socialisté se zaměřili především na svůj vlastní program a na jeho detailní definování zejména v oblasti ekonomické a sociální. Komunisté svou kampaň namířili proti fašismu a do voleb šli s heslem: *„Kdo je proti Lidové frontě, je s Hitlerem. Kdo je s Hitlerem, je pro válku.“*¹²

Lidová fronta vyhrála obě kola legislativních voleb v roce 1936. Levice získala celkem 386 křesel z 608 možných, z nichž 147 patřilo socialistické straně v čele s Leonem Blumem¹³. Nicméně koalice byla velmi křehká. Přece jen v ní byli radikálové, kteří ne vždy dokázali najít se socialisty a komunisty společnou řeč a mohlo být otázkou času, kdy se přikloní doprava a zajistí tak pravicovým stranám potřebnou nadpoloviční většinu. Jak se nakonec ukáže, tyto obavy byly zcela na místě. Dalo by se říct, že levice hodně těžila nejen ze své „jednotnosti“, ale také z toho, že pravice dosud nedokázala nabídnout alternativní politiku. Radikálové své voliče ztratili právě ve prospěch levice, zejména socialistů, kteří

¹² Ory, Pascal. La belle illusion: culture et politique sous le signe du Front populaire. Paris: Plon, 1994, s.78.

¹³ Tartakowsky, Danielle. Le Front populaire, la vie...s. 46.

nakonec měli ve vládě svých 20 poslanců.¹⁴ Ačkoliv komunisté byli původně součástí Lidové fronty, po volbách se rozhodli koalici podporovat pouze externě. Na tiskové konferenci předseda PCF 6. května řekl: „*Podpora ano, účast ve vládě ne.*“¹⁵ Ministerským předsedou se stal šéf socialistů Leon Blum.

1.2.3 Průběh stávek a demonstrací

Ještě než se zformovala nová vláda, vypukly v zemi první demonstrace a stávky. Důležitým momentem se stal 1. květen - Svátek práce a klíčový den před druhým kolem legislativních voleb. Tento den byl ve znamení nejen klasického symbolu bílých konvalinek, ale i ve znamení těch, kteří svými oslavami ve všech koutech země vyjadřoval mnohem víc, než jen tradiční soudržnost se Svátkem práce. Byla to do jisté míry demonstrace nespokojenosti s politikou země, se sociální situací a ekonomickými problémy. Jak píše ve svém článku o prvním květnu roku 1936 Miguel Rodriquez, lze považovat tento den za roznětku sociální exploze, která nastala o měsíc později a za klíčový moment dvou prvních stávek. Ve Francii se navíc zrodil fenomén v podobě stávek spojených s okupací továren. Nešlo jen o to přestat pracovat a vynucovat si jednání, ale stávkující museli dát především najevo svou sílu, svou početnost, soudržnost a pevnost rozhodnutí jít za svým. Ve většině případů stávky začínaly právě okupací továrny, stávkou a následně výčtem požadavků definovaných v tzv. sešitu požadavků, neboli „*cahier de revendication.*“

První dvě významné stávky proběhly v leteckých továrnách v Havre a v Toulouse 11. května 1936 právě z důvodu propuštění dvou dělníků, kteří se 1.května nedostavili do zaměstnání.¹⁶ Svůj nesouhlas s podobným postupem dalo najevo téměř 600 dělníků a další stovky zaměstnanců bojkotováním veškeré tovární práce.¹⁷ Požadovali reintegraci obou propuštěných. Po neúspěšných zákrocích policie byly nakonec požadavky stávkujících vyslyšeny. Oba dělníci se vrátili zpět do svých továren a padlo rozhodnutí, že dva stávkové dny budou

¹⁴ Radikálové získali celkem 13 poslaneckých křesel, zastoupení byli ve vládě i dva republikánští socialisté.

¹⁵ Noguères, Henri. *La vie quotidienne...*s.200

¹⁶ Prost, Antoine. *Les grèves de mai-juin revisitées.*Le mouvement sociale, No.200, 2000 s.33 (staženo 20. 11. 2007).

¹⁷ Rodriquez, Miguel. Le premier mai 1936 Entre deux tours et deux époques, Revue d'histoire ,N27, 1990. s.26 (staženo 20. 11. 2007).

proplaceny. 13. května nastal opět normální pracovní režim. Stejný průběh měl bojkot práce i v Toulouse, kde si nakonec stávkující vybojovali i vznik nového místa pro tzv. výrobního delegáta. O několik dní později vypukla stávka přímo v pařížském regionu v továrně Bloch v Courbevoie, kde dělníci požadovali zvýšení mezd či zvýšení odborářské legitimacy. I k velkému překvapení odborových svazů se stávkující brzy dočkali uspokojení. Přesto ve svých tendencích neustali a hned koncem měsíce se na 30 000 dělníků společnosti Renault přidalo ke stávkovému hnutí.¹⁸ Ministr práce a sociálních věcí Frossard zorganizoval, na základě požadavků všech stran, oficiální setkání se zástupci metalurgické a průmyslové unie a s odbory. Na chvíli to vypadalo, že se situace uklidní. Během prvního červnového dne klesl počet okupovaných továren na pouhých deset. Nejednalo o nic jiného, než o klasické ticho před bouří. Ačkoliv byl první červnový den ve znamení relativního klidu, zbytek měsíce byl jeho pravým opakem. Už následující den byly stávky opět na programu dne. Na 66 továren vstoupilo do stávky k poledni, večer bylo toto číslo více než dvojnásobné.¹⁹ Renault, Citroen, Továrna Batignolle a mnoho dalších se ke stávkujícím připojily následně. Proud stávkujících se šířil do jižní Francie a zasáhl prakticky všechna města. Stávka se rozpoutala také v továrně Lioré-Olivier ve Villacoublay, u Farmana, Hotchkisse, v ocelárnách Longwy, u Dewoitina či v továrně Gévelot.²⁰ Na většině továren se objevil informační nápis, že továrna se nachází v několikátém dni stávky – „*Továrna ve X tém dni stávky*“ (Usine occupée, n'ième jour de grève).²¹

Situace se zdála být neudržitelná. Stávky se dotkly každodenního života. Nová vláda, která teprve získala důvěru, měla před sebou první velkou zkoušku svého vládnutí a celá Francie a odbory čekaly na to, jak v této zkoušce mladičká koalice obstojí. Společnými požadavky dělníků byla placená dovolená, kolektivní smlouva, zvýšení mezd a snížení pracovní doby. V tomto případě je dobré zmínit fakt, že většina Francouzů, stejně jako Leon Blum, byla přesvědčena o tom, že

¹⁸ Antoine Prost. *Les grèves de mai...*s.34.

¹⁹ Ibidem s. 35.

²⁰ Brunet, Jean-Paul. *Histoire...* s. 222.

²¹ Noguères, Henri. *La vie quotidienne...*s.125.

snížením pracovní doby se sníží i nezaměstnanost. Omyl francouzských dělníků a předsedy vlády se projevil zakrátko.²²

1.2.4 Vyjednávání

V neděli 7. června se v hotelu Matignon sešli zástupci Generální konfederace francouzské výroby (Confédération générale de la production française - CGPF), CGT a samozřejmě členové nové vlády.²³ Předseda vlády, socialista Leon Blum, přijal v Matignonu čtyři emisary z CGPF: prezidenta René Duchemina, M. Richemonda, M. Dalbouzeho a následně Lamberta - Ribot zastupujícího Forgesovu komisi.²⁴ Nabídl jim a dalším odborovým svazům alternativu v podobě nového pracovního zákona a výhody v podobě kolektivní smlouvy, delší placené dovolené, čtyřiceti hodinové pracovní doby či navýšení mezd o téměř 15%. Zároveň přislíbil jmenovat delegáty, kteří budou zastupovat dělníky při vyjednávání s vládou a s odbory a současně vznikne nový post pracovního inspektora, který bude kontrolovat personální změny a dodržování zásad pracovního zákona při výpovědích a propouštění. Matignonské dohody byly 7. června podepsány a s okamžitou platností implementovány. Antoine Prost píše ve své práci, která se stávkami a demonstracemi zabývá, že Leon Blum již několik dní předtím vyjednával se zástupci CGPF a dopředu si připravil scénář následných diskusí. Matignonské dohody byly pak už jen formálním posvěcením.

Dne 9. června 1936 předložil socialistický předseda oběma komorám návrh nových zákonů týkajících se sociálních reforem. Jako první přišel na řadu zákon o pracovní době, která se dle Matignonských dohod, měla snížit o 8 hodin týdně. Po dlouhých vyjednáváních byl nakonec tento návrh přijat a 21. června vstoupil v platnost. Blum dodržel slovo a ostatní návrhy na placenou dovolenou, kolektivní smlouvy, statut Banque de France, prodloužení povinné školní docházky na 14 let či založení Obilného úřadu byly přijaty. Samozřejmě došlo

²² Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire...*s. 227.

²³ V srpnu 1936 se Konfederace výroby transformuje na Generální konfederaci francouzských zaměstnavatelů

²⁴ M. Richemond byl prezident kovoprůmyslové a strojírenské jednoty a M. Dalbouze prezident pařížské obchodní komory

k projednávání dalších desítek návrhů na úpravu zákona, ať se týkaly důchodů, daní nebo vzniku nových institucí pro boj s nezaměstnaností.

1.2.5 Krásné léto 36

Očekávané uklidnění a uspokojení stávkujících se nekonalo a situace se ještě přiosťřila. Do stávek se hned den po přijetí Matignonských dohod zapojili i další zaměstnanci z nových oblastí. Zasaženy byly všechny profesní oblasti včetně stavebnictví, nově i pojišťoven, divadel a kaváren a restaurací.²⁵ Statistiky o počtu stávkujících se mírně liší. Ministr vnitra Salengro je odhadoval na 1 500 000, statistiky ministerstva práce a sociálních věcí hovořily o čísle ještě vyšším. V květnu proběhlo 12 142 stávek, do kterých se zapojilo 1 830 938 nespokojených zaměstnanců.²⁶ Nemalý podíl na částečném zklidnění situace měl komunistický předseda Maurice Thorez, který 11. června, pronesl onu klíčovou větu: „*Je třeba umět ukončit stávky tehdy, dojde – li k uspokojení stávkujících.*“ Někdy je význam této věty přeceňován a velmi často se již neuvádí její stejně podstatné pokračování: „*A stejně tak je potřeba umět přistoupit ke kompromisu i tehdy, nejsou li vyslyšeny všechny požadavky, ale alespoň část těch nejdůležitějších.*“²⁷ V den, kdy časopis l'Humanité otisknul celý projev komunistického předsedy, opustili dělníci okupovanou výrobu Renaultu. Počet stávek začal velmi pomalu klesat.

Poslední projevy stávkového hnutí se projevily koncem června. Přirozeně se teď začali bouřit ti, kterým Matignonské dohody velké potěšení nepřinesli, tedy zaměstnavatelé. Dotklo se to zejména malých obchodníků a podnikatelů, kteří neměli dostatek financí na to, aby mohli platit svým zaměstnancům tak vysoké mzdy. Například v Haute-Vienne zůstaly obuvnictví a porcelánka v prvních měsících stávek stranou. Podobná situace nastala i v dalších francouzských městech jako Finistere či Havre. Stávka v Haute Vienne skončila po několika dnech. Francie povznesla dělnickou třídu na velmi vysokou úroveň. Ta jí nezůstala nic dlužná a svůj vděk dokázala dát patřičně najevo. Při Státním svátku 14. července 1936 se na Champs Elysée sešly stovky tisíc lidí, kteří

²⁵ Brunet, Jean-Paul. *Histoire*, s. 51.

²⁶ Noguères, Henri. *La vie quotidienne...*s.125.

²⁷ *Ibidem*, s. 131.

s vlaječkami a s praporky defilovali z Náměstí Svornosti k Vincennes.²⁸ Velká lidová veselice se nesla ve znamení míru a naděje v Lidovou frontu. Na tribuně stáli Léon Blum, Thorez, Daladier a mávali rozjařenému davu. Herriot svou „naivní větou“ potvrdil úspěch vlády Lidové fronty: „*Nikdy předtím nebyla Francie milována svými lidmi tolik, jako právě v tuto dobu.*“ Začátkem července se však ještě počítalo na 100 000 stávkujících a více než tisícovku okupovaných továren.²⁹

Začátkem července se začalo toto masové hnutí dostávat i na venkov a zasáhlo, možná zcela neočekávaně, i farmy a zemědělské výroby. Do stávek se zapojili i zemědělní dělníci, což bylo skutečným překvapením z toho důvodu, že zemědělci byli považováni vždycky za pokorné občany. Ani oni však nechtěli zůstat pouze v roli diváka. Bylo zřejmé, že zlo v podobě stávek má mnohem hlubší rozměr a způsobilo prohloubení celkového napětí v zemi. Na farmě v Breuil vypukla 17. července 1936 stávka a po několika dnech vyjednávání docílili zemědělci požadavku na zvýšení mezd o 12 %. Otázka placených dovolených zůstala v tomto případě odložena. O několik týdnů později se stávkový fenomén dostal do malé zemědělské oblasti Beville–le–Comte, kde se situace vyhroutil tak, že sedm stávkujících bylo svými patrony propuštěno a zůstalo nezaměstnanými³⁰. Zvláštním případem byla stávka v továrně na výrobu řepky olejky v Toury. Nejednalo se o klasickou stávku, při které byly vzneseny požadavky na zvýšení mezd či zavedení placených dovolených, ale došlo spíše ke sporu mezi výrobcí cukrové třtiny a dělníky na její zpracování. Konflikt trval pouze 24 hodin a dělníci, kteří získali revalorizaci mezd, se vrátili na druhý den do zaměstnání. Při tomto incidentu bohužel došlo mezi stávkujícími a výrobcí k nepříjemným srážkám a dva účastníci průvodu byli vážně zraněni.

Ačkoliv na některých místech stávky ještě probíhaly, nedalo se hovořit o masové stávkovém hnutí. Situace se začala mírně uklidňovat. Nastalo totiž první léto a s ním přišly i první placené dovolené. Na poměrně krátkou dobu

²⁸ <http://www.rabac.com/demo/ELLIT/ELHIST/3REP/3REP25.htm>, 12. 03. 2008

²⁹ Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire...*s. 255.

³⁰ Lynch, Eduard. *Toury . une greve a la campagne sous le Front populaire*. Vingtieme siecle, Revue d'histoire, No. 67, 2000 s.79 (staženo 20. 11. 2007).

nastal mírný odliv stávkujících. Přišlo totiž ono slavné „*krásné léto 36*“, kdy se celé rodiny vypravily na své první dovolené k moři či na hory. Ministr pro sport a volný čas Leo Lagrange navíc zavedl tzv. slevové kupony na cestování vlakem, což představovalo pro dělníky další finanční úlevu. Francouzi vyjeli do všech koutů země, podnikali cyklistické i jiné dobrodružné výlety do Vogéz či na Azurové pobřeží. Blumovi přicházely na úřad denně stovky dopisů s poděkováním „*Děkujeme Blume*“ (Merci Blum).³¹ Ačkoliv mnohé prameny uvádějí, že se francouzská populace doslova oddala radovánkám u moře během „*krásného léta 36*“, je nutno podotknout, že z této výhody profitoval nejvíce pařížský region. V některých menších městech okolo Lille, či Tarn zůstala velká většina dělníků během prázdnin doma.

1.3 Příčiny stávek a demonstrací

Na otázku jaké byly pravé příčiny vypuknutí stávek během vlády Lidové fronty nelze konkrétně odpovědět. Ani historici a odborníci na ní nemají shodné názory. Obecně se dá říct, že neexistuje přirozeně jeden důvod jejich vypuknutí. Za zamyšlení ale stojí všechny třeba i drobné důvody, které přispěly k tomu, že se Francie v roce 1936 stala zemí silného stávkového hnutí. Především je potřeba zmínit, že nemalou roli sehráli v té době komunisté, kteří byli v čele mnoha stávkových odborů a měli velmi silný vliv na celou dělnickou třídu. Jako důkaz zapojení komunistů můžeme uvést fakt, že například organizace stávky v automobilovém závodě Renault byla čistě v režii komunistů, kteří během dvou hodin dokázali získat na svou stranu všechny provozy od karosárny až po samotnou výrobu. Samozřejmě za přispění odborů a dalších sympatizantů. Stávka v továrně v Havre byla také v organizaci známého komunisty Louise Eludiera. Objevuje se i teorie o tom, že stávky byly dílem sovětského komplotu. O tom, že celý stávkový fenomén odstartovali komunisté právě na pokyn Kremlu, napsal dokonce ve francouzském deníku *Revue de Paris* pravicový aktivista Jacques Bardoux.

³¹ Brunet, Jean-Paul. *Histoire...* s. 65.

Komunistické zapojení do stávek je, dle mého názoru, nesporné. Přesto by bylo přehnané domnívat se, že to byla právě a jenom komunistická strana, která stála, v kooperaci se sovětskou Kominternou, za celým stávkovým fenoménem. Zamyslíme – li se nad tím, jaký měla PCF zájem na tom, aby stávky vypukly, tyto teze o jejich vině pak pokulhávají ještě více. Těžko budeme hledat zvláštní strategický důvod k tomu, aby něco takového podnikli. Od samého počátku byli velmi shovívaví a povolní ke všem rozkazům sovětské Kominterny a pak neměli sebemenší důvod k tomu, aby rozvrátili zemi, jejíž síla a pozice byla jedním z klíčových faktorů pro sovětskou diplomacii. A fakt, že komunisté odstartovali demonstrace v průmyslové sféře, kde její vliv byl nejslabší a pozice nejohroženější, se jeví jako další důkaz k tomu, že komunistický komplot za původem masového stávkového hnutí opravdu stát nemusel.³²

Každého napadne, když se hledá původ demonstrací a protestů za lepší pracovní podmínky, že klíčovou roli musely hrát jednoznačně odbory, v případě Francie tedy C.G.T. I tato teorie mírně pokulhává. Generální sekretář francouzských odborů Leon Jouhaux navíc sám přiznal, že „*hnutí vypuklo aniž by kdokoliv z nás tušil jak nebo kde.*“³³ Uvážíme-li, že první stávky proběhly v sektorech, kde je míra syndikalizace velmi slabá, jako byla metalurgie nebo textilní výroba a v oblastech, kde realizace stávek a protestů byla pro odboráře jednodušší. Železnice, pošty, vzdělávací instituce atd., intenzivní stávkové hnutí nepocítily, takže odborářům nelze přiklepnout prvopočátek stávek a demonstrací v době Lidové fronty. Dalo by se říct, že ani odbory ani žádné politické strany neměly větší zájem na tom, aby byla země tak oslabena a destabilizována stovkami stávek denně. Jednalo se o spontánní akci, která přišla zespoda. To ale neznamená, že se jednalo o zcela náhodné impulsy, které vyprovokovaly dělníky k veřejným protestům. Okupace a demonstrace byly ve většině případů dobře organizované ať už stávkovým výborem, militantními komunisty, nebo zástupci odborových svazů tzv. cégétistů. I proto měly stávky poměrně klidný průběh.

Jednoznačné příčiny vypuknutí stávek a okupací továren nelze jasně definovat. Pravděpodobně sehrály roli všechny vyjmenované elementy s tím, že

³² Prost, Antoine. *Les grèves de mai –juin...* s. 36.

³³ *Ibidem*, s. 37.

každý z nich měl svůj vlastní podíl. Je třeba podotknout, že úspěchu a jednotě stávkujících napomohla přirozeně i nestabilní situace v zemi, dlouhodobá nespokojenost dělníků s pracovními podmínkami a několikaleté tendence něco podobného uskutečnit. Doba vlády Lidové fronty se proto stala tím nejvhodnějším okamžikem dát své rozhořčení najevo s nadějí, že právě přišel čas na změny.

1.4 Lidová fronta čelí obtížím

Po květnových otřesech, červnových každodenních stávkách a nepokojích se Lidová fronta dočkala uklidnění situace a mohla pomalu začít realizovat další plány předvolebního programu, které ještě svým voličům dlužila. Klid v duši však Lidové frontě dlouho nevydržel. V pátek 17. července 1936 vypukla ve Španělsku první ozbrojená vzpoura, která, jak se ukáže, byla klíčovým momentem při rozpadu vládní koalice.

Občanská válka ve Španělsku sehrála ve druhé polovině třicátých let ve Francii nečekaně významnou roli. Stala se roznětkou sporu vládní koalice a byla jedním z hlavních důvodů jejího rozpadu. 18. července vypuklo ve Španělsku povstání, které se brzy rozšířilo do všech koutů země. Vojenské jednotky a příznivci španělské lidové fronty se účastnili prvních bitek okolo Seville, Cordoue, Oviedu či Barcelony a ministerský předseda Casares Quiroga po dvou měsících v čele země odstoupil. Prezident republiky Manuel Azana okamžitě pověřil José Giralu sestavením nové vlády. První Giralův krok však směřoval do zahraničí, kde požadoval pomoc a podporu. Leon Blum dostal telegram s textem: „*Nečekaně jsme se ocitli v nebezpečí ozbrojeného povstání v naší zemi. Žádáme Vás proto o rychlou pomoc se zbraněmi a letadly. S úctou Giral.*“³⁴ První Blumova reakce na pomoc Španělsku byla pozitivní. Bohužel však záhy zjistil, že proti němu stojí v podstatě trojopozice v podobě velké části francouzských občanů a radikálů, kteří byli dokonce připraveni odejít z vlády, pokud by Blum jejich hlasy nevyslyšel. Nakonec se v této otázce proti Blumovi postavila i část

³⁴ Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire...*, s. 277.

jeho vlastních lidí – socialistů, což bylo klíčové. O to těžší bylo rozhodnutí, když i britská strana vyjádřila nesouhlas s jakýmkoliv způsobem intervence.

Leon Blum se dostal do nezávidění hodné situace. Anglický premiér Stanley Baldwin vyjádřil již při prvním setkání postoj Británie zcela zřetelně: „*S námi nepočítejte*“. Francouzského prezidenta Lebruna upozornil, že pokud vyprovokují dodávky zbraní z Francie do Španělska konflikt s Itálií, Velká Británie zůstane neutrální.³⁵ Francie tak stála na rozcestí. Blum neměl lehké rozhodování. Na jedné straně na něj naléhali členové vládnoucí koalice, aby jednal ve jménu zachování míru, na straně druhé si velmi dobře uvědomoval, že by Španělsku měla jít jeho země na pomoc. Během prvních srpnových dnů odešly přes Pyreneje první náklady munice a zbraní. Blum ještě v té době stále doufal, že Anglie nakonec španělskou republiku podpoří tak či onak. Ta, ve jménu Mezinárodní dohody o neintervenci, své stanovisko nezměnila a neúspěch mise, která jela do Británie vyjednávat, tak definitivně zpečetila osud Španělska. S vědomím, jak velké riziko pro Francii znamenají dodávky zbraní do rozbourané země, rozhodl se Blum udělat krok zpět a veškeré zásobování zastavil. Francie se tím kompletně distancovala od španělského nebezpečí a v zájmu udržení vlastního míru nechala svého souseda, bojujícího s fašistickou silou generála Franka, vlastnímu osudu.

Občanská válka ve Španělsku výrazně oslabilu vládnoucí Lidovou frontu. Nejen, že se její představitelé neshodli mezi sebou, rozpory nastaly i uvnitř jednotlivých partají. Francie bohužel v rozhodujících chvílích neměla silného spojence. Sovětský svaz, který se zapojení do občanské války ve Španělsku nijak nebránil a věřil, že právě ona bude cestou k francouzsko-sovětskému spojení, ohromil svět moskevskými procesy, jejichž vyvrcholení definitivně zavřelo bránu ke spolupráci obou zemí. Leon Blum se bohužel ocitnul v roli toho, kdo má rozhodnout o „*osudu*“ Španělska. O tom, jak to tehdy on sám všechno vnímal, můžeme dnes pouze spekulovat. Historici se většinou shodují na tom, že byl PRO intervenci do sousední země a že se s finálním odmítavým stanoviskem Francie nikdy nesmířil. Jeden z nejpodstatnějších argumentů proti vojenské

³⁵ Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire...*, s. 279.

pomoci Španělsku – zachování míru, se posléze ukázal jako zcela bezvýznamný, když o tři roky později vypukla druhá světová válka.

Síla a vliv Lidové fronty začal od září pomalu slábnout. Dny plné veselí a nadšení byly definitivně pryč, prázdniny skončily. Navíc se ukázalo, že Francie je stále velmi nestabilní zemí s velmi křehkou vládou, která se otřese při jakémkoliv konfliktu. Mír zůstal nadále ohrožen, rozpoutaly se diskuse spojené s devalvací franku a Hitlerovo jméno se v denním tisku objevovalo podezřele velmi často. Vláda po zkušenostech s válkou ve Španělsku oznámila, že nemalé částky státního rozpočtu poplynou do zbrojního průmyslu na efektivnější výrobu tanků, letadel a zbraní. Do země se vrátila ekonomická krize, kterou pocítili téměř všichni na vlastní kůži, když se vedle zvýšení mezd zvýšily i ceny. Textilní továrny na severu Francie si začátkem září opět připomenuly červnové stávky, které se pak velmi rychle rozšířily do dalších měst včetně Paříže. Tentokrát už ale policie nenechala nic náhodě a stávkující lid v Čokoládovně Gourmets doslova vyhnala z továrny. Paul Faure to vysvětlil slovy: *„Dělníci by se měli uklidnit. Čím větší rozpoutají chaos, tím více dalších stávek vypukne. Pouze disciplinovaně, v tichosti a pořádku mohou proletářské síly dojít k lepším zítřkům.“*³⁶

Závěr roku 1936 byl k Francii velmi nevlídný. Sociální a politické boje byly na denním pořádku, v Latinské čtvrti docházelo k pravidelným potyčkám mezi studenty extrémní pravice a levého křídla Lidové fronty. Ceny i nezaměstnanost se zvýšily a vláda si s těžkou finanční tísní nevěděla rady. Svou roli sehrála závěrem roku i média, která navždy ponosou na svých rukou krev ministra vnitra Rogera Salengra, který po velmi ostré mediální kampani spáchal sebevraždu. Francouzská akce, která bývalého vojáka první světové války označila za zběha a dezertéra, neprojevila po jeho smrti jakoukoliv známku emocí. Ač oslabena, zůstala Lidová fronta pohromadě a koncem roku tak mohla zrekapitulovat několik měsíců svého vládnutí. Komunistický předseda Maurice Thorez neskrýval uspokojení, když řekl, že Lidová fronta přinesla širokým masám zlepšení pracovních podmínek, a že je pyšný na to, že i komunisté, jako součást koalice,

³⁶ Delperrié de Bayac, Jacques. *Histoire...*, strana 321.

dodrželi svůj slib voličům. Zároveň přislíbil maximální loajalitu Lidové frontě a jako předseda strany se bude držet hesla: *Všechno pro Lidovou frontu, všechno díky Lidové frontě*“.

1.5 Na cestě k rozpadu

Lidová fronta vstoupila do nového roku s přáním naplnit programové sliby a plány. V prvních měsících to vypadalo, že se vládě podaří svých slibů dosáhnout. Blum potvrdil brzké předložení zákona, který povede ke snížení nezaměstnanosti a zavedení důchodů a pojistek pro zemědělce proti nepřízni počasí. Otázkou ale zůstalo, zda Blum své sliby splní. Podíváme-li se na celou situaci z širšího hlediska, dospějeme k závěru, že se nabízela velmi výhodná situace k tomu, začít opět realizovat společný program a plnit sliby. Situace byla poměrně umírněná a nastalo alespoň dočasné uspokojení. Proč tedy Leon Blum nezačal jednat? Odpověď je zřejmá: od konce roku bojovala vláda s velmi omezenými finančními prostředky a problematickou měnovou politikou. Nešlo pokračovat v přijímání dalších a dalších zákonů o sociálních reformách a ohroženy byly i ty stávající. Bylo potřeba udělat pauzu. A právě 13. února 1937 pronesl Leon Blum onu větu: „*Pauza je nezbytná.*“ Ačkoliv se hájil tím, že během pauzy chce získat podporu všech partnerů Lidové fronty, bylo zřejmé, že náklady na zbrojení a na sociální reformy zkrátka nemohou jít ruku v ruce.

I rok 1937 byl poznamenán některými nepříjemnými incidenty a manifestacemi. Do paměti se nejvíc vryla událost v Clichy. Tamní komunisté a socialisté v čele se starostou Charlesem Auffrayem požadovali oficiální zákaz schůze zástupců PSF v městském kině Olympia, kterou považovali za přímou provokaci. Setkání bylo uvedeno filmem „*Bitva*“. Po odmítnutí vydat zákaz pak socialistický starosta a komunistický poslanec Honel vyzvali všechny občany, aby se 16. března v určený čas dostavili před radnici v Clichy a dali svou přítomností najevo, že fašismus zde nemá žádné místo. Na 6000 demonstrantů se postavilo sotva 500 přívrženců PSF a připraveny byly i pořádkové služby.³⁷ Když už to vypadalo, že se celý incident obejde bez vážnějších komplikací, rozlícený dav se začal tlačit a došlo k bojům, které měly za následek pět mrtvých

³⁷ Noguères, Henri. *La vie quotidienne...*s.235.

a na 200 zraněných. Blum, který na místo okamžitě dorazil se svým ministrem vnitra Dormoyem, začal uvažovat o demisi.

Situace se nelepšila. Lidová fronta opakovaně žádala o další prostředky na financování reforem, sociální politiky a zbrojení. Leon Blum využil své poslední šance a požádal o plnou moc ve věci finanční politiky a zároveň představil plán sociálních a měnových reforem s cílem zachránit za každou cenu Lidovou frontu. Ačkoliv poslanecká sněmovna Blumův návrh přijala, Senát se dle očekávání postavil proti. To byla poslední rána do vyčerpané vládní koalice a unavený Blum neměl na vybranou. 22. června roku 1937 podal v Elysejském paláci prezidentovi demisi vlády a otěže převzal radikální Camille Chautemps.

Vláda Lidové fronty netrvala dlouho, přesto byla významným momentem v dějinách země. Stávky se ve třicátých letech staly doslova fenoménem, který se v podobné intenzitě objevil ve Francii až v roce 1968.

2. Odraz tehdejší doby v československém tisku

2.1 Ohlas doby

Světová hospodářská krize a fašistické nebezpečí se nevyhnuly ani mladému státu ve Střední Evropě – Československu. Německé upevňování pozic a rostoucí síla fašismu představovaly pro celý svět možné ohnisko války. Československá republika byla ohrožena nejen ze zahraničí, ale i zevnitř, když začali zvedat hlavy němečtí fašisté na sudetoněmecké straně, čeští fašističtí nadšenci v Národním sjednocení³⁸ a slovenští fašisté v L'udové straně. Malá země v srdci Evropy navíc představovala překážku německé expanze na východ a byla obklopena nepřátelskými státy v podobě fašisujícího se Polska či Maďarska. Komunistická strana Československa shledávala jedinou možnou záštitu bezpečnosti a celistvosti v Sovětském svazu, kde se do boje proti fašismu postavila Komunistická internacionála. Ta zdůrazňovala význam jednoty dělnické třídy s komunisty a vytvoření vlády Lidové fronty. Za Československo usiloval o nejtěsnější přátelství se SSSR Klement Gottwald, aby obě země mohly bojovat proti rostoucímu vlivu Německa a pro udržení míru. Prvořadým zájmem Komunistické strany Československa se tak ve druhé polovině třicátých let stalo vytvoření Lidové fronty.

Jak již bylo řečeno, ve Francii se vytvoření Lidové fronty podařilo. I když její vládnutí přineslo stávkový, demonstrační, reformní, nespokojenost a neustálé ústupky Německu, vzala na sebe roli ochránce Francie před fašistickým nebezpečím třicátých let. V Československu podobná síla chyběla. Pro někoho ji představovala Komunistická strana, která přinášela odpověď na otázku, jak bránit republiku před Hitlerem a domácími reakčními snahami o vytvoření lidové fronty. Své postoje a tendence velmi cíleně formulovala v tehdejších komunistických novinách a časopisech, jako byly Rovnost, Svoboda, Haló noviny a zejména pak Rudé právo. Proti komunistickému tisku stály v popředí čtenářského zájmu Lidové Noviny, Národní osvobození, Tribuna či Národní politika. Tyto deníky nepodléhaly přímému vlivu žádné politické strany, ale úplně bez stranického zájmu také nebyly. Většinou všechny stranily určitým politickým zásadám. Jak

³⁸ Národní sjednocení – nacionalisticky orientovaná politická strana 1. republiky

řekl ve svém díle z roku 1932 Václav Cháb: „*List, tzv. nestranický je prakticky nemožný. Musely by ho dělat stroje. Skutečným informátorem a zpravodajem je takový list, který své tendence neskrývá, který s ní naopak své čtenáře seznamuje...*“³⁹ Podobným týdeníkem byla Peroutkova Přítomnost, jejíž ideové zaměření určoval právě on. Vystupoval jako demokrat a obránce Československa. Díky tomu pak dával týdeníku jeho podobu. Ve třicátých letech nicméně vycházela celá řada dalších novin a časopisů, které byly ústředními orgány různých politických stran: Národní listy pod taktovkou Československé národní demokracie, Venkov, jenž se stal tiskovým orgánem Agrární strany či České slovo podléhající vlivu národních socialistů.

Jak se jednotlivé deníky a týdeníky dívaly na vznik a vládu Lidové fronty ve Francii, jak vnímaly každodenní stávky a demonstrace, davy protestujících lidí, Blumovy reformy či politická vyjednávání? Jak se komunistický tisk stavěl k tomu, že ve Francii se Lidová fronta vytvořila a dělníci, kteří měli být stěžejním článkem boje proti fašismu, nakonec svým chováním a protesty zemi výrazně oslabovali? Jak československý tisk zajímala situace ve Francii, jaké byly české ohlasy a jak se lišily uváděná fakta? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v analýze tehdejších československých deníků a týdeníků na příkladu komunistického Rudého práva, Lidových novin a Peroutkovy Přítomnosti.

2.2 Vybrané tisky

Rozdíly mezi zmíněnými periodiky jsou evidentní již z jejich politické orientace. Ačkoliv nebyly Lidové noviny a týdeník Přítomnost tiskovým orgánem žádné politické strany, i z jejich článků a příspěvků je patrné, že nebyly bez absolutního politického zájmu. Rudé právo i Lidové noviny získávaly informace z různých zahraničních agentur. Lidovým novinám dominovala Česká tisková kancelář – ČTK, která vznikla již v roce 1918, a jejím ředitelem se stal bývalý šéfredaktor Lidových novin Emil Čermák. ČTK vysílala do nejvýznamnějších

³⁹ Beránková, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: celost. Vysokošk. učebnice. Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944.* Praha: Novinář, 1988, s. 116

evropských center desítky redaktorů, koncem třicátých měla téměř padesát zaměstnanců.

2.2.1 Přítomnost

Přítomnost vznikla v roce 1924 a na jejích stránkách defilovala celá řada demokraticky smýšlejících autorů a novinářů, které vedla ruka demokrata, vůdce intelligence Ferdinanda Peroutky, jenž si kladl za cíl podporovat zanedbané hospodářské vzdělávání národa. Vydavatel ji nabízel jako „vedoucí kulturně politický týdeník v ČSR a u českého publika se vytvořila představa, že: *„znát, co si o událostech posledního týdne myslí pan Peroutka, patří k dobrému tónu v kterékoliv jen trochu lepší společnosti.“*⁴⁰ Přítomnost vycházela v různém nákladu, pravděpodobně se to odvíjelo od finanční situace: *„Byly prý doby, kdy se náklad pohyboval v rozmezí dvou a půl až třech tisíc výtisků.“*⁴¹ Obsah Přítomnosti byl oproti deníkům, zcela přirozeně, analytičtějšího charakteru. Převažovaly příspěvky, které k jednotlivým dobovým konfliktům, otázkám a událostem přinášely hlubší zamyšlení a ve kterých ve většině případů zaujímali autoři určitá stanoviska. Nebylo proto divu, že do redakce každý týden přicházely stovky dopisů polemizujících s postoji redaktorů. Struktura Přítomnosti byla poměrně stabilní. V čele stál úvodník, pocházející většinou z Peroutkova pera, následovaly rubriky Politika, Věda a práce, Národní hospodář, Literatura a umění, Doba a lidé či zmíněné Otázky a odpovědi, kde měli čtenáři prostor vyjádřit své názory na články z předcházejících čísel.

2.2.2 Lidové noviny

Lidové noviny založil v roce 1893 Adolf Stránský a téměř od samého vzniku byly považovány za elitní list určený pro inteligenci. Prvním šéfredaktorem se stal již zmíněný Emil Čermák. LN byly spjaté se jmény osobností československé kultury jako bratři Čapkové, Karel Poláček, Eduard Bass či Ondřej Sekora. Politickým redaktorem byl rovněž Peroutka. Meziváleční éra patřila pro Lidové noviny k těm nejslavnějším. Vycházely v nákladu 45 000

⁴⁰ Kosatík, Pavel. *Ferdinand Peroutka – život v novinách*. Litomyšl: Paseka, 2003. s.143.

⁴¹ Ibidem, s. 144.

výtisků a velkému zájmu se těšily o jejich odpoledníky, které přinášely nejčerstvější informace z domova, ze zahraničí ve spolupráci s ČTK, s agenturou Reuters, či na základě různého denního tisku ze zahraničí jako byl Havas či United Press. Významným dopisovatelem Lidových novin v roce 1936 se stal Ivo Ducháček, který byl téhož roku vyslán do Paříže jako stálý zpravodaj a ve Francii prožil i období Mnichova a spolu s dalšími redaktory pak dlouhodobě působil v tisku vznikající emigrace.

2.2.3 Rudé právo

Založené roku 1920, procházelo Rudé právo ve svých dějinách četnými změnami. V roce 1936 byl jmenován novým šéfredaktorem Jan Šverma, přední funkcionář komunistické strany. Rudé právo proniklo postupně k širším masám, v roce 1936 se denně prodalo na 26 000 výtisků, o dva roky později dosáhl počet dvojnásobku a v zářijových dnech roku 1938 se číslo vyšplhalo až na 100 000.⁴² V letech 1935 až 1938 vycházelo RP bez přerušení, provázené ale mnoha snahami o zastavení jeho vydávání: „1. dubna 1936 Pražský krajský soud vyslovil možnost zastavení Rudého práva.“ Tak zněl titulok úvodní strany Rudého práva první dubnový den a po něm následovaly další a další články analyzující otázku „komu by prospělo zastavení Rudého tisku“ či vyzývající lidi k protestům: „Rudý tisk nesmí být zastaven – po jednotných protestech závodů protestují také celé obce.“ Zda tomu tak skutečně bylo je otázkou. Lidové noviny ani Přítomnost se ke zrušení RP nevyjadřovaly.

Rudé právo se stalo ústředním orgánem Komunistické strany Československa, která mu dávala jeho tvář. Téměř v každém čísle roku 1936 se objevily články vedení Komunistické strany, pravidelně se v něm vyskytovaly přeepsané projevy jednotlivých komunistických funkcionářů – „Závěrečné slovo soudruha Gottwalda na VII. sjezdu KSC dne 14. dubna 1936, ve kterém zdůrazňoval nutnost na vytvoření Lidové fronty: „Lidová fronta – jediná obrana“ nebo urputné výzvy Pražského vedení KSC k socialistickým stranám k jednotě.⁴³

⁴² Beránková, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: celost. Vysokošk. učebnice. Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944.* Praha: Novinář, 1988, s. 97

⁴³ Závěrečné slovo soudruha Gottwalda na VII. sjezdu KSC dne 14. dubna 1936, *Rudé právo*, 28. 03. 1936.

2.3 Ohlas roku 1936

Jak již bylo zmíněno, rok 1936 byl ve Francii plný klíčových událostí a politických změn. Od konzervativní vlády se do čela dostala čerstvě vzniklá koalice levicových stran v podobě Lidové fronty. Kromě vnitropolitických problémů řešila Francie i zahraniční otázky, kterých bylo ve druhé polovině třicátých let nemálo. Tlak sousedních států po vypuknutí občanské války ve Španělsku, italská agrese v Etiopii nebo snahy o vytvoření Východního Locarna. Velkou pozornost rovněž vzbuzovaly francouzské parlamentní volby, které následně sehrály zásadní roli v dalším uspořádání a vývoji Francie. Doba samotných stávek byla pak popisována a analyzována prakticky ve veškerém československém tisku a mnou monitorovaná periodika se k nim vracela ještě v zářijových dnech, kdy se do některých míst Francie demonstrace a protesty vrátily. Prázdninové dny byly poznamenány vypuknutím občanské války ve Španělsku a na program dne se tak dostala otázka francouzské intervence a prvních rozporů ve vládní koalici. Koncem roku už byla situace v Lidové frontě velmi přiosťřená, a ačkoliv Evropou hýbalo dobytí San Sebastianu, Toleda a následně listopadové obléhání Madridu, objevovaly se pravidelně, už ale v menší míře, informace o dalším francouzském postupu.

2.3.1 Před Lidovou frontou

Při monitorování jednotlivých novin a časopisů jsem, vzhledem k možnosti pozdějšího zasazení do kontextu, zmapovala i ohlas Francie v českém tisku před ustavením vlády Lidové fronty, tedy v prvním kvartálu roku 1936. Kterým otázkám se jednotlivá periodika věnovala a jaký byl jejich postoj k francouzským parlamentním volbám? V případě Lidových novin v prvním čtvrtletí dominovaly články spojené spíše se zahraniční politikou: „*Obsáhlé memorandum locarnským mocnostem – otázky, které musí Německo objasnit*“.⁴⁴ Titulní stránky novin byly obsazeny články o Habeši a Italském tlaku.⁴⁵ Informace o politickém dění ve Francii přinášely na stránkách zahraniční rubriky, na titulní stranu se Francie

⁴⁴ Obsáhlé memorandum locarnským mocnostem – otázky, které musí Německo objasnit. *Lidové noviny*, 08. 04. 1936.

⁴⁵ Souboj Francie a Anglie – nejedná se o míru, ale o vzájemných stížnostech Habeše a Itálie. *Lidové noviny*, 08. 04. 1936

dostala velmi zřídka. Intenzita a četnost článků se velmi výrazně zvýšila v lednu, v době politické krize v zemi, kdy současný předseda vlády podal demisi: „Lavalova vláda odstoupí ve středu“⁴⁶ „Lavalova vláda podala demisi“ „Po Lavalově demisi – kdo sestaví francouzský kabinet?“ Během 14 dní se tak v Lidových novinách objevilo celkem 13 článků, do zahraniční rubriky občas zařadily novinky o menších vnitrostátních problémech⁴⁷ nebo „Gangsteři ve Francii“. Jednalo se spíše o příspěvky informativního charakteru, které například Rudé právo vůbec nezveřejňovalo.

Rudé právo zahraniční události opomíjelo a spíše se věnovalo vnitropolitickým záležitostem, zejména pak programu Komunistické strany Československa a jejímu tiskovému orgánu – Rudému právu samotnému, jemuž hrozilo pozastavení. V dubnových dnech navíc proběhl VII. sjezd Komunistické strany Československa a tak mělo RP na pár dní o obsah novin vystaráno. Dokola přepisovalo projevy jednotlivých funkcionářů, jejich vize a politické koncepce, se stále rostoucím důrazem na Lidovou frontu. Prostor dostávali i čtenáři, kteří si doslova žádali vznik Lidové fronty: „*Chceme jít cestou francouzských soudruhů (...) nám socialistickým dělníkům začíná být hodně jasno, že proti kapitalistům pomáhá jednotná lidová fronta. Tato jednota musí být u nás uskutečněna, aby i u nás šel vývoj francouzským a španělským směrem (...)*“⁴⁸ Na každé straně Rudého práva bylo zřejmé, že jeho jediným cílem je komunistická propaganda, prezentace vlastního programu a důraz na přátelství se SSSR. Několik červnových čísel bylo doslova zahlceno úryvky z nově předložené sovětské ústavy: „*Nejdemokratičtější ústava světa*“ s fotografií Stalina uprostřed titulní strany.⁴⁹

Týdeník Přítomnost nepředstavoval francouzské záležitosti na základě konkrétních událostí či uváděním faktických informací. Všechny články byly analýzou a zamyšlením se nad jednotlivými problémy ať už celosvětovými, či francouzskými: „*Co teď*“? Tak zněl úvodní článek z Přítomnosti z 11. března od

⁴⁶ Lavalova vláda odstoupí ve středu. *Lidové noviny*, 20. 01. 1936.

⁴⁷ Zločin pařížských apačů – zastřelili v bytě majitele nočních podniků. *Lidové noviny*, 11. 04. 1936.

⁴⁸ Chceme jít cestou francouzských soudruhů. *Rudé právo*, 15. 03. 1936.

⁴⁹ Nejdemokratičtější ústava světa. *Rudé právo*, 13. 06. 1936.

Ferdinanda Peroutky, který se z různých hledisek zamýšlel nad budoucností Evropy a nad její reakcí vůči poslednímu činu Německa - samovolnému zrušení locarnské smlouvy a vojenským obsazením Porýní: „(...) *vlastně každý musí vědět, že to přijde, snaží-li se uhodnout, co Německo bude dělat a vymyslí-li se do duše hitlerismu. Německo přece neruší mírové smlouvy po prvé (...)*⁵⁰ Podobně analyzoval situaci v témže čísle Rudolf Procházka v článku: „*Nacionalismus, který škodí vlasti aneb kam to dopravovala francouzská pravice*“ kde uvažoval nad možnou dohodou Francie s Německem a nad postoji francouzské levice a pravice v zahraniční politice. Stanislav Yester, vlastním jménem Emanuel Moravec, odborník na vojenskopolitické a mezinárodní otázky, publikoval první dubnový den historiografickou a zeměpisnou úvahu nad otázkou: „*Jak se státy opevňují?*“ rovněž na příkladu Francie. Zde je třeba zmínit postavu plukovníka Stanislava Yestera, jehož jméno se stalo ve třicátých letech dvacátého století v novinářském prostředí doslova pojmem. Jako redaktor Lidových novin přispíval i do Přítomnosti, psal zasvěcené komentáře a na žádost T. G. Masaryka vydal knihu s názvem Obrana státu. Pravidelně přispíval i do Důstojnických listů. Ve třicátých letech patřil mezi populární a vážené novináře. O pár let později se stal velmi kontroverzní postavou, když v závěru života popřel vše, co celý život vyznával.⁵¹ Jeho úvaha nad vojenskými opevnění států nebyla jen uváděním faktografických informací, ale byla především velmi podrobným rozbohem vojenské strategie a plánů jednotlivých států. V prvním kvartálu se sice v tomto týdeníku objevilo jen kolem dvou článků měsíčně, ale je třeba zdůraznit, že se jednalo o příspěvky velmi vysoké novinářské úrovně, na kterých bylo zřejmé, že je psaly ruce znalců a odborníků. Byly podrobnými analýzami tehdejších událostí.

Výskyt článků v mnou vybraných periodikách byl před počátkem vlády Lidové fronty velmi nepravidelný a odrážel spíše celoevropské dění než problémy uvnitř samotné Francie. Dokazuje to i fakt, že velmi dramatická událost – atentát na Leona Bluma 12. února, byl zaznamenán pouze v Lidových novinách na několika řádkách. Byly to právě Lidové noviny, které nejčastěji přinášely informace ze země Galského kohouta, ať už se týkaly politické, či kulturní scény.

⁵⁰ Peroutka, Ferdinand. Co teď? *Přítomnost*, 11. 03. 1936.

⁵¹ Pernes, Jiří. *Až na dno zrady* – Emanuel Moravec. Praha: Themis, 1997, s. 107

2.3.2 Francouzské parlamentní volby

Klíčovým momentem se pro nejen komunistické, ale i ostatní deníky a týdeníky, staly francouzské parlamentní volby konané koncem dubna. Zájem o situaci ve Francii v této době velmi výrazně vzrostl a v českém tisku zaplnily titulní stránky novin a časopisů nejen prognózy o výsledcích, ale i konkrétní čísla a analýzy vítězství Lidové fronty a jejího dalšího postupu. Většina článků se ale soustředila do posledního dubnového týdne, kdy se každý den objevil v obou denících minimálně jeden příspěvek na téma francouzských parlamentních voleb. Lidové noviny se k těmto volbám vyjadřovaly jak fakticky tak i informačně. V posledních dubnových dnech se objevilo velké množství článků zamýšlejících se nad výsledkem voleb či nad budoucností nové vlády. Většina příspěvků se při odhadu výsledku voleb přikláněla k vítězství levice: *„Francie v neděli volí, lze očekávat úspěch levice?“ (...)* řekněme přece hned na začátku, že úspěch levice se dnes zdá být jistý. Francie jde nalevo a půjde nalevo také 26. dubna a 3. května.“ V témže článku byl navíc neznámý autor zcela přesvědčen, že komunisté ve volbách posílí a získají a pokud nastane ve frontě nějaký spor, najdeme komunisty spíše po boku Daladiera než Bluma.⁵² Již několik dní před volbami hovořil i o možnosti, že by komunisté do vlády se socialisty a radikály nevstoupili, pouze by ji podporovali zvenčí. Jak již bylo řečeno, komunisté skutečně zůstali po volbách mimo vládu. Zajímavé byly v případě také přeložené úryvky z knihy Johna Gunthera - Evropa, které se v Lidových novinách objevily v několika číslech za sebou, a reagovaly na nedávné parlamentní volby.

V případě Rudého práva byl zájem o francouzské parlamentní volby pochopitelný. Komunisté viděli ve francouzské Lidové frontě inspiraci a její vítězství by se tak mohlo stát dalším důvodem pro podobný postup i u nás. Prorocství RP přisuzovaly vítězství Lidové frontě, jejíž vytvoření bylo dle RP velkou zásluhou tamních komunistů: *„Komunisté napínají všechny síly k uskutečnění Lidové fronty. Byla to rovněž těžká práce vyžadující velké trpělivosti a houževnatosti...ale dílo se podařilo. Komunisté na něj mohou být právem hrdí. Je především jejich dílem, ale jeho ovoce sklízí všecken pracující lid.“* I těmito články poukazovali komunisté na sílu Lidové fronty, o jejíž ustavení

⁵² Jistý úspěch komunistů. *Rudé právo*, 22. 04. 1936.

v Československu usilují. Po prvním kole voleb se v komunistickém tisku objevila v titulku věta: „*Velké vítězství komunistů - příští neděli Lidová fronta dovrší vítězství nad fašismem*, což dokazovalo, že KSČ a veškeré její orgány považovaly vítězství Lidové fronty za zásluhu komunistů neustále zdůrazňujících, že jediným bojem proti fašismu je právě realizace Lidové fronty. Velmi zajímavé jsou rozdíly ve výsledcích voleb, které hned den po nich otiskly oba deníky. Lidové noviny i Rudé právo se v prvních výsledcích mírně lišily. Nejednalo se však o konečná čísla, které přinesly vzápětí a byly skutečně pozoruhodné. Rudé právo otisklo 5. května tabulku s konečnými výsledky francouzských parlamentních voleb: „*Podle oficiálních dat oznámených v pondělí pozdě v noci bude 618 mandátů rozděleno takto: Komunisté...72, získávají 63. Socialisté...146, získávají 49. Radikálové...116, ztrácejí 43. Celkem Lidová fronta 371 + 39.* Lidové noviny přinesly konečná čísla den před Rudým právem: „*Ministerstvo vnitra oznámilo o 6. hodině ranní statistiku 615 výsledků parlamentních voleb z možných 618. Komunisté 73, zisk 62. Socialisté 149, zisk 50. Radikálové 115, ztráta 43.(...) Levá fronta má tedy celkem 375 poslanců.* Je překvapivé, že oba deníky uvádějí „oficiální čísla“ a ta se liší zejména v celkovém počtu poslanců pro Lidovou frontu. Pro zajímavost uvedu číslo, která přináší v Dějinách Francie Marc Ferro: „*Levice měla celkem 376 poslanců.*“⁵³ Tři různé zdroje, tři různá čísla. Nad důvodem těchto rozdílů můžeme jen spekulovat. Protože se ale neliší nějak výrazně, a protože Rudé právo přineslo pro komunistickou stranu ve finále nižší číslo než Lidové noviny, neměly pravděpodobně tyto malé odlišnosti politický nebo jiný důvod.

Přítomnost se k volbám ve Francii vyjádřila 29. dubna, tedy tři dny po skončení prvního kola. Na úvodní stranu zařadila úvahu sociálně demokratického novináře, uznávaného znalce francouzské a španělské politické i kulturní scény Gustava Wintra, s názvem: „*Proč tak často padají vlády ve Francii?*“, ve kterém analyzuje příčiny krátkých životů francouzských vlád: „*Nynější francouzská vláda je právě stá od založení třetí republiky: průměrná existence jedné vlády přesahuje tedy o málo půl roku.*“ V podtitulcích článku si pokládá různé otázky: Jak vlády vznikají, jak vláda slábne či jaké jsou hospodářské příčiny: „*Bez*

⁵³ Ferro, Marc. Dějiny Francie, *Lidové noviny*. 2001. Strana 280.

jakéhokoliv paradoxu je však možné říct, že hlavní a přímo organickou příčinou nestálosti francouzských vlád je právě to, že Francie nemá politických stran pevně organisovaných, jež by mohly dlouho vládu udržet (...) Francouzská ústava nezná vůbec politických stran, zná jen poslance jako jednotlivce (...)“.

K tomuto článku se pak následně vrací o týden později, již po skončení druhého kola. V polovině května si redakce časopisu položila otázku: „*Co je možné očekávat od francouzských socialistů?*“ a požádal Gustava Wintra, aby čtenářům vyložil pravděpodobné perspektivy.⁵⁴ Ten jako první přinesl informaci o výsledcích voleb: „*Socialisté měli 129 poslanců na začátku předešlého zákonodárného období, 95 na jeho konci a mají 146 poslanců dnes (...) a jako první udělal malý exkurz do historie socialistické strany. Vzhledem k prioritnímu zájmu o komunistickou stranu, se Rudé právo socialistům téměř nevěnovalo. Lidové noviny přinesly pouze několikařádkovou charakteristiku jednotlivých stran.*“⁵⁵

Mnou vybraná periodika se k jednotlivým událostem ve Francii před počátkem vlády Lidové fronty vyjadřovala poměrně často z různých hledisek a různými způsoby. Lidové noviny přinášely informace pravidelně, jednalo se ve většině o články čistě informačního charakteru. V případě parlamentních voleb daly prostor úvahám, prognózám případným spekulacím nad dalším vývojem země. Rudé právo, jak již bylo řečeno, svůj obsah vytvářelo podle potřeb Komunistické strany Československa. Tam, kde se Lidové noviny „omezily“ na fakta a čísla, tam Rudé právo přidalo postoj KSČ. V tomto ohledu přinášela nejzajímavější články *Přítomnost*, která díky své týdenní periodě měla více času na zpracování jednotlivých témat. Široká škála autorů, kterým *Přítomnost* dala prostor, pak přinášela úvahy, názory a zamyšlení od předních znalců francouzské politické scény.

⁵⁴ Winter, Gustav. Co je možné očekávat od francouzských socialistů? *Přítomnost*, 13. 05. 1936.

⁵⁵ Francie před volbami. *Lidové noviny*, 20. 04. 1936

2.4 Ohlas francouzských stávek a demonstrací

Ve Francii se stávky a demonstrace staly v roce 1936 velmi „populárním“ fenoménem, který se postupně dostával přes hranice i do okolních evropských zemí. Ve střední Evropě probíhaly stávky nejen v Polsku, Maďarsku, ale i u nás, v Československu. Proto byla situace v nedaleké Francii pro český tisk každodenním zajímavým tématem, kterému věnovaly desítky a desítky stran nejen v zahraničních rubrikách. V této části práce se zaměřím na to, jak se o stávkách a demonstracích ve Francii psalo v českém tisku, jak se jednotlivé deníky k těmto událostem stavěly, jaká vůči nim zaujímala stanoviska, jak často se v tisku články o tamních událostech vyskytovaly a jaký byl jejich charakter.

2.4.1 Únor 1934

I když se levicová koalice k vládě dostala až v roce 1936, klíčová událost se odehrála již o dva roky dříve. Únor roku 1934 bývá někdy označován za rok vzniku Lidové fronty. 12. února se uskutečnila generální stávka a do ulic vyšly tisíce demonstrujících Francouzů. Tento okamžik sehrál velmi podstatnou roli a k fenoménu stávek a demonstrací třicátých let neodmyslitelně patří. Proto bych se chtěla v této části k událostem z února 1934 vrátit a podívat se, jaký měly ohlas v českém tisku a jak tisk reagoval na první stávky a protesty, které o pár let později měly své pokračování.

Lidové noviny přinesly první informaci o nepokojích ve Francii již 6. února, kdy se konala manifestace asi 5000 bývalých bojovníků, vyznamenaných válečným křížem.⁵⁶ Lidové noviny zařadily tuto zprávu ČTK na titulní stranu. Téhož dne zveřejnilo Rudé právo v zahraniční rubrice zprávu o prvních známkách stávek.⁵⁷ Jednalo se v obou případech pouze o několikařádkové příspěvky, které nebyly doplněny o další fakta. Podrobnější popis únorových událostí se objevil až následující dny, kdy je deníky zařadily na titulní strany. Lidové noviny přinášely informace jak v ranním vydání tak v odpoledním, kde doplnilo články o další novinky: „*Pouliční boje v Paříži*,

⁵⁶ Demonstrace v Paříži. *Lidové noviny*, 06. 02. 1934.

⁵⁷ Šestý den stávky pařížských šoférů. *Rudé právo*, 06. 02. 1936.

*obležená sněmovna, nejméně šest mrtvých a na šest set raněných.*⁵⁸ Lidové noviny věnovaly francouzským událostem celou titulní stranu, detailně popsaly téměř na minuty přesně celý průběh demonstrací na základě informací z různých zdrojů, ať už to byl United Press či ČTK. Uvádí i různé počty zraněných a mrtvých tak, jak je přináší zahraniční tisk: *„Petit Parisien píše, že mrtvých je devět. Podobně Excelsior udává devět mrtvých civilistů. Konzervativní Echo de Paris píše, že k ránu činil počet mrtvých na třicet“*. Rudé právo ponechalo zatím francouzské nepokoje v zahraniční rubrice a věnovalo jim kolem dvou odstavců v článcích s názvy: *„Salvy a barikády“* nebo *„Ozbrojené síly“*.⁵⁹ O zraněných či mrtvých se RP nezmiňuje. Jen informuje o menších srážkách policie s civilisty: *„Na Elysejských polích a Náměstí svornosti vnikly pozdě večer znovu srážky mezi manifestanty a policií (...) V ulici Rivoli vznikl malý požár na barikádě. V této ulici je mnoho rozbitých oken.“*

Následující den 8. 2. už Rudé právo zařadilo Francii na titulní stranu, které dominoval nadpis: *„Komunisté v čele mas. Dělnictvo pařížských závodů zasahuje“*. V tomto článku byla prvně zmíněna možnost vypuknutí generální stávk. Lidové noviny daly na titulní stranu úvahu Rudolfa Procházky: *„Vzrušená Francie“*, která rekapituluje průběh nejen současných nepokojů, ale autor se vrátil i do nedávné minulosti a spekuloval o budoucnosti: *„ Francie rozhodně čeká nové lidi a nové činy“*⁶⁰. Jako ústřední téma se pak článkem prolínala otázka revolucí, autor připomíná tu z roku 1789 a zmínil i další revoluce: *„Zažili jsme to nedávno na příkladech, ve svých tendenčních a povahových rysech docela různých, ale po té stránce přece stejných: na Španělsku, Itálii a Německu.“* Během jednoho týdne od 6.2 -11.2. otiskly oba deníky každý den minimálně jeden článek na titulní straně. Rudé právo navíc přineslo dvě fotografie ilustrující krvavé srážky v hlavním městě doplněné komentářem: *„Pařížská policie nařídila cenzuru všech zpráv z Francie do ciziny a především nechce dovolit fotografování krvavých srážek a bouřlivých útoků demonstrantů. Jen velmi málo snímků z událostí úterní noci proniklo dosud do veřejnosti – mezi nimi naše dva, z nichž první ukazuje barikádu z převrženého kiosku., druhý*

⁵⁸ Pouliční boje v Paříži. *Lidové noviny*, 07. 05. 1934.

⁵⁹ Salvy a barikády, Ozbrojené síly. *Rudé právo*, 07. 05.1934.

⁶⁰ Procházka, Rudolf. Vzrušená Francie. *Lidové noviny*, 08. 02. 1936.

dopravu raněného demonstranta z náměstí svornosti.⁶¹ Faktem je, že Lidové noviny neuvedly za celou dobu trvání nepokojů jediný snímek. V odpoledních LN ze soboty 10. února přišla další informace o počtu zraněných a mrtvých.⁶² Zdrojem byla opět ČTK a neznámý autor podrobně hodinu po hodině popisoval celý průběh manifestace.

Významným dnem byl, jak již bylo řečeno, 12. únor, kdy se konala generální stávka. Oba deníky o této události informovaly hned den poté, v případě Rudého práva však bylo toto číslo konfiskováno, jak je také uvedeno na titulní straně. Pod názvem článku: „Generální stávka ve Francii úplná“ je velkým písmem napsáno: „Konfiskováno“ a RP v pravděpodobně zkráceném příspěvku vysvětluje obtížné získávání informací: „ČTK, která denně v ranních hodinách mluví se svými pařížským zpravodajem a během dopoledne dostává několik radiotelegrafických depeší z Paříže, je dnes po 7. hodině bez přímého spojení s Paříží.“ Naproti tomu Lidové noviny přinesly 12. 2. informace od United Press, které ale datovaly s jednodenním zpožděním, takže generální stávku teprve ohlašovaly na nadcházející noc: „(...) Poněvadž obecný odborový svaz dostal ze všech částí země zprávu o přípravách ke stávce, která začne o půlnoci z neděle na pondělí, bude tato stávka patrně jedna z největších, která kdy byla v dějinách Francie.“⁶³ V den stávky však přinesly podrobné informace z různých zdrojů. Od ČTK získaly stejně informace jako Rudé právo den předtím, tedy zmínku o tom, že Praha je bez přímého spojení s Paříží a že se k nám dostávají pouze kusé informace: „Ráno se projevila stávka obecná stávka hlavně tím, že nevyšly žádné listy s jedinou výjimkou Action Francaise. Po malém váhání vyjely první vlaky (...) Paříž je do jisté míry odříznuta od ostatního světa. Meziměstská ústředna neprovádí telefonní spojení (...)“⁶⁴

Všechny informace o demonstracích a stávkách ve Francii, které se do českého tisku různými způsoby dostaly, byly výhradně informativního charakteru, naprosto chyběly jakékoliv analýzy. Důvodem byl pravděpodobně nedostatek

⁶¹ Krvavá úterní noc v pařížských ulicích. *Rudé právo*, 10. 02. 1934.

⁶² Barikády na pařížských ulicích – Komunisté měli obsazena dvě nádraží – Dva mrtví, tři sta zraněných. *Lidové noviny*, 10. 02. 1934.

⁶³ Obecná stávka ve Francii. *Lidové noviny*, 12. 02. 1934 – ráno.

⁶⁴ Obecná stávka ve Francii. *Lidové noviny*, 12. 02. 1934.

faktů a nejasný popis událostí, které zahraniční agentury přenášely. Přesto se každý den od 6. února objevil v novinách minimálně jeden článek věnující se Francii. To přetrvávalo až do poloviny měsíce. V případě Lidových novin to bylo kolem dvou až tří článků denně. Lidové noviny navíc v této době rozběhly seriál na pokračování o životě Staviskyho, jehož aféra na začátku třicátých let rozvířila relativně poklidné francouzské vody. Noviny mu věnovaly celých 50 vydání. Týdeník Přítomnost se k bouřlivým únorovým měsícům vyjádřil až 21. února, a to ještě velmi nepřímou v poznámkách k celoevropským událostem. Zdeněk Ehler v úvaze na téma: „*V Paříži se neutkaly generace*“ analyzuje příčiny nepokojů a zamýšlí se nad viníkem těchto bouřlivých manifestací. Nerekapituluje to, co se přesně stalo. Předpokládá, že čtenáři mají o francouzských událostech jisté povědomí.

Únorové dny rozhodně patřily mezi významné momenty ve Francii třicátých let. Jak je vidět, československý tisk se jim věnoval velmi intenzivně, i přestože nebylo vždy jednoduché získat potřebné informace. Popis jednotlivých událostí byl v případě Rudého práva i Lidových novin prakticky stejný a to proto, že informace přinášely vesměs stejné agentury.

2.4.2 Stávky a demonstrace na programu dne

V letních měsících roku 1936 se po dvou letech relativního klidu stávky do země vrátily. Během dvou měsíců proběhlo ve všech koutech země na stovky demonstrací a stávek, jejichž význam si uvědomovali i daleko za jejími hranicemi. V letních měsících navíc vypukly stávky i u nás a pro komunistické Rudé právo se tak stala Francie příkladem, který by celá naše země měla následovat. Jak československý denní tisk informoval o nepokojích v nedaleké Francii, jak se k nim stavěl, jaké byly jejich ohlasy a kolik jim jednotlivá periodika věnovala místa? Na tyto a jiné otázky se pokusím odpovědět v následující části.

Četnost článků, které se zejména v červnu, kdy stávkové hnutí vrcholilo, byla velmi vysoká. Od posledních květnových dnů do konce června publikovalo Rudé právo více než dvě desítky zpráv popisujících či analyzujících francouzské nepokoje. V průběhu června se téma Francie objevovalo pravidelně i na titulních

stranách, v zahraničních rubrikách a prostor vyjádřit se k dění dostali i čtenáři v dopisech redakci. Lidové noviny informovaly své čtenáře se stejnou intenzitou. Na rozdíl od Rudého práva zařadily na své stránky i témata týkající se politických vyjednávání a sociálních reforem. Rudé právo se zaměřilo výhradně na průběh stávek a protestů. Jejich význam dávalo do přímé souvislosti se stávkami, které ve druhé polovině června vypukly i v Československu.

Jak již bylo zmíněné v úvodní části, první dvě významné stávky vypukly v továrnách již 11. května. Ani jeden z vybraných deníků na tuto událost nereagoval. Pravděpodobně nebyly tyto stávky považovány za jakkoliv zásadní, protože před i po jejich skončení nastala mezi další vlnou stávkového hnutí malá časová prodleva. Rudé právo přineslo první zmínku o manifestaci až 26. 5. v souvislosti s Oslavou padlých bojovníků Pařížské komuny, kterou RP nazvalo svátkem jednoty francouzského lidu a důkazem pevnosti a pohotovosti Lidové fronty. Rudé právo využilo této příležitosti k propagaci nejen Lidové fronty, ale i přátelství se SSSR: „*Byla provolávána sláva Lidové frontě, ale znovu a znovu znělo heslo Sověti všude.*“⁶⁵ Tento článek byl otištěn na titulní straně, kde se vedle ohromujícího čísla počtu manifestantů objevil sloupek: „*U nás a ve Francii*“, kde neznámý autor vyjadřuje nejen svým jménem přání, aby i v Československu to šlo podobně hladce jako ve Francii. Lidové noviny toto defilé u zdi komunardů nezmínily vůbec. Ohlas stávkového hnutí ve Francii se v českém tisku naplno rozjel 28. května, kdy LN přinesly zprávu od ČTK o stávce pařížských kovodělníků⁶⁶. Jednalo se o několik desítek řádek, které detailně popisovaly stávku nejen v kovoprůmyslových továrnách, ale i v automobilce Renault: „*Dělníci si poslali pro pivo, víno a večeři do továren, kde ztráví noc*“. Pokračování stávky kovodělníků následovalo o den později⁶⁷. Autor tohoto článku bohužel není uveden, ačkoliv se zdaleka nejedná o pouhé konstatování informací od zahraničních agentur. Jedná se spíše o úvahu, kde hned v prvním odstavci obviňuje komunisty, že celá aféra vypukla z jejich podnětu a že celé její pozadí má politické důvody. Rudé právo pak následující den otisklo článek, ve kterém se objevilo kladné stanovisko KSF k vypuknutí stávek a z těchto několika slov je

⁶⁵ 600 000 manifestantů v Paříži. *Rudé právo*, 26. 05. 1936.

⁶⁶ Stávka založených rukou. *Lidové noviny*, 28. 05. 1936.

⁶⁷ 60 000 kovodělníků stávkuje. *Lidové noviny*, 29. 05. 1936.

patrné, že na názoru autora z Lidových novin bude něco pravdy: „Komunistická strana vydala svolání adresované stávkujícím, které praví: Ústřední výbor KSF zdraví dělníky kovodělných závodů a dílen v pařížském kraji, kteří v pořádku a disciplinovaně bojují na obranu svého chleba a chleba svých dětí“.⁶⁸

Dne 4. června už byly stávky ve Francii v plné síle. Tak o tom informoval i denní tisk. Lidové noviny přinesly zprávu od United Press, ve které popsaly i rychlé šíření stávek do všech oblastí, od továren po přístavy a uhelné pánve.⁶⁹ Zároveň zmínily i problémy v cukrovarech, velkoobchodech či na nádražních stanicích. Jako první psaly také o následcích stávek: „Následkem stávky v pařížských novinářských podnicích nevyšly některé noviny, jako na příklad list *Paris Soir*, kdežto jiné listy, mezi nimi také radikálně sociální *Oeuvre*, vyšly v menším rozsahu.“ Zatímco z článků, které se začátkem června objevily v Lidových novinách, je cítit jisté znepokojení, Rudé právo zařadilo na titulní stranu nadpis: „Klidná stávka“, kde neznámý autor objasňuje klidný průběh stávek a demonstrací: „Tentokráte po prvé nebyli proti stávkujícím dělníkům v Paříži vysláni policisté (...) a po prvé měla stávka klidný průběh. Stávkující dělníci se na továrních dvorech bavili dětskou hrou.“⁷⁰ Stejným způsobem se RP vyjádřilo k francouzským událostem i další den a opět tak, aby vyzdvihlo Lidovou frontu a poklidný průběh stávek. Navíc obvinilo pravičácké francouzské noviny, které: „nezřízeně štvou proti stávkujícím a pokoušejí se opět při této příležitosti o nový útok směřující k rozbití Lidové fronty“⁷¹.

Lidové noviny věnovaly Francii mnohem více prostoru a neomezily se na pouhá konstatování. V žádném případě se však informace, které publikovaly, neshodovaly s postojem komunistického Rudého práva. O klidném průběhu rozhodně nebyla v Lidových novinách žádná zmínka, ale naopak. Titulky jednotlivých zpráv byly spíše dramatické: „Stávka se šíří po celé Francii – normální život Paříže ochromen, Ohňové kříže agitují“⁷² „Stávka ve Francii stále

⁶⁸ 50 000 kováků obsadilo továrny. *Rudé právo*, 30/05/1936.

⁶⁹ Stávky ve Francii se šíří – Paříž bez novin, poruchy v železniční dopravě.

Lidové noviny 04. 06. 1936

⁷⁰ Klidná stávka. *Rudé právo*, 04. 06. 1936.

⁷¹ Francouzské dělnictvo vítězně bojuje o chléb. *Rudé právo*, 04. 06. 1936.

⁷² Stávky a neklid v době, kdy přišla k moci socialistická vláda, představovaly pro fašisty šanci na úspěch. A ti také této příležitosti využili a stávky všemožně podporovali.

roste“, „Blum ohlašuje sociální program vlády a vybízí ke klidu.“ Byly to právě Lidové noviny, které kromě popisu událostí přinesly i první zmínku o tom, jak bude postupovat nová vláda, aby nespokojené dělníky uklidnila. RP se zaměřilo především na to, aby svým čtenářům důkladně vysvětlilo „jak to všechno doopravdy je“ a jak musí být český občan opatrný na zprávy, které přináší tisk. Usilovalo o to, aby byly francouzské stávky vnímány v tom nejlepším světle a staly se inspirací pro dělnickou třídu v Československu. Nezabránilo nicméně tomu, aby tisk přinášel informace od zahraničních zpravodajů působících přímo na místě dění, který tím komunistům „kazil“ ohlas z Francie. Rudé právo bylo však velmi opatrné a pokaždé, když se objevil v novinách článek dramatizující situaci ve Francii, jeho nepravost neopomenulo zmínit. „*Národněsjedocný tisk, jemuž statečně basuje Venkov, lomí již pokrytecky rukama nad zkázou Francie, který prý je zachváčena anarchií. Napadá komunisty a socialisty, řeže do Bluma, proklíná celou Lidovou frontu. Reakce v Československu se domnívá, že tímto křikem zmate náš pracující lid a odradí jej od cesty, kterou jdou jeho kamarádi ve Francii.*“

Stávky ve Francii se rozrůstaly do dalších měst a postupně postihly téměř všechny oblasti a k stávkovému hnutí se kolem 6. června připojily další skupiny a informaci o tom přinesl i tisk: „*Velké pařížské obchodní domy, jako Lafayette a Louvre byly zavřeny.*“⁷³ „*Francouzští horníci chtějí rovněž stávkovat*“⁷⁴. Prvně se také objevila zmínka o tom, že se situace mírně zlepšila a že se někteří stávkující vrátili do práce. V ten samý den však Rudé právo na své titulní straně zcela „triumfovalo“: „*Francouzské stávky vítězí.*“ Článek o gigantickém stávkovém hnutí, jednotě a síle masového hnutí dělnictva byl doplněn o ilustraci vojáku s prapory provolávajícími heslo: „*Proletaires de tous les pays, unissez-vous*“⁷⁵. V tomto příspěvku citovalo RP některé francouzské deníky jako byl Petit Parisien, který je podle něj přesným obrazem názoru velké většiny pařížského tisku: „*Dnešní stávky přese všechnu svou rozsáhlost se vyznačují klidem, chladnokrevností a disciplínou všech, kteří se jich zúčastní.*“ Dalším citovaným deníkem byl Le Populaire, L'Humanité a La Matine. Objevily se také informace

⁷³ Jedenáctý den francouzské stávky. *Lidové noviny*. 06. 06. 1936.

⁷⁴ Francouzští horníci chtějí rovněž stávkovat. *Lidové noviny*. 07.06.1936.

⁷⁵ Přeloženo: Proletáři všech zemí, spojte se.

o tom, jak přesně stávkující definovali své požadavky a jak na ně bude nová vláda reagovat. Lidové noviny také v jednom článku odkazovaly na francouzský tisk: „*Jestliže dokonce silně doprava naladěný list Paris Midi dnes palcovými písmeny píše: Jedna Francie mizí, rodí se druhá Francie, vyjadřuje se tím jen skutečnost, kterou si dnes uvědomuje levice i pravice.*“⁷⁶

První náznaky o konci stávek se v Lidových novinách daly vyzorovat již kolem 8. června, kdy psaly o tom, že ačkoliv na některých místech ještě stávky pokračují, situace se zlepšila. Zejména se pak výrazně, až přímo zázračně, uklidnila nálada.⁷⁷ V nadpisech se informace o ustupování hnutí objevily v obou denících shodně kolem 10. června. Lidové noviny uvedly, že francouzská stávka začala ochabovat čtrnáctý den od začátku nepokojů a život ve Francii se začal pomalu vracet do normálních kolejí: „*Noviny byly rozváženy dnes téměř normálně s výjimkou týdeníků revuí. Také dopravní prostředky a zásobování Paříže bylo skoro normální.*“⁷⁸ Rudé právo nenapsalo přímo, že se stávky chýlí ke konci, ale na titulní stranu, vedle fotografie Leona Bluma, zařadilo velkými písmeny: „*Veliké nadšení ve Francii – poslední skupina stávkujících zvítězila.*“ Další články pak již byly shrnutím dělnických požadavků, které vláda Lidové fronty vyslyšela a tím uklidnila rozbouřené davy. Oba deníky věnovaly několik stran i nejdůležitější změně – 40 hodinovému týdnu.⁷⁹ Rudé právo pak opakovaně přinášelo číselné údaje o rostoucím zájmu vstupovat do odborů.⁸⁰

Ve druhé polovině měsíce už deníky střídavě přinášely informace o tom, že se stávky pomalu, ale jistě blíží ke konci⁸¹. Když se v noci na 10. června dohodly odbory severofrancouzských uhelných dolů, zástupci potravinářského a textilního průmyslu, snížil se počet stávkujících na 100 000.⁸² Lidové noviny přinesly také první ohlasy o prohlášení vlády a Matignonských dohod. Zajímavé je, že ačkoliv byly Matignonské dohody poměrně významným dokumentem v počátcích vlády Lidové fronty, nebyl tento pojem v českém

⁷⁶ Blum sjednal dohodu ve stávce. *Lidové noviny*, 08/06/1936.

⁷⁷ Inbidem.

⁷⁸ Francouzská stávka ochabuje. *Lidové noviny*, 09. 06. 1936.

⁷⁹ 40hodinový týden ve Francii. *Rudé právo*, 13. 06. 1936.

⁸⁰ Za 20 dní stávky 1 milion nových členů. *Rudé právo*, 11. 06. 1936.

⁸¹ Stávkové hnutí ve Francii opadává. *Lidové noviny*, 10. 06. 1936.

⁸² Stávkové hnutí ve Francii opadává. *Lidové noviny*, 10. 06. 1936.

denním tisku vůbec zmíněn. Hovořilo se pouze o dohodách ze 7. června. Konec stávek ohlásilo Rudé právo citací z francouzského deníku Le Petit Parisien: „Opětné zahájení práce na velkých podnicích je počínajíc dneškem všeobecně v celé pařížské oblasti. Také na venkově lze mluvit o naprostém uklidnění“ O naprostém dělnickém vítězství mluví i socialistický Le Populaire, na který Rudé právo odkazuje.⁸³

2.4.3 Po francouzsku

I když do stávek vstupovaly další a další podniky od tiskařského po nábytkářský průmysl, nejmasovější stávkové dny pominuly. Od tohoto momentu se RP soustředilo na to, aby stávky, které propukly i u nás, probíhaly stejně poklidně a braly si příklad z Francie. Každý článek, přinášející informaci o stávkách v Československu, byl dán do souvislosti z Francií. Například ve Frýdku Místku zůstali 19. června dělníci v závodě a stávkovali, jak uvedlo RP „po francouzsku“⁸⁴. A kde se pojem „stávkovat po francouzsku“ vzal? „Nikdo neví, kdo heslo po francouzsku vyslovil jako první. Snad to bylo dvacet, snad 50 dělníků najednou. Vytrysklo z vědomí toho, že francouzští dělníci dali proletářům ve všech zemích skvělý vzor“.⁸⁵ A o tom, že stávky po francouzsku měly úspěch i u nás, informovalo právo následující den, když se odbory sešly se zástupci dělníků z továren a vyjednávaly pro ně lepší pracovní podmínky. Tak o tom hovořil komunistický tisk: „Francouzský způsob boje vedl k úspěchu“.⁸⁶ Dělníci si pod hrozbou stávek po francouzsku vynucovali zvýšení mezd, úpravu kolektivní smlouvy, upřesnění systému pro přijímání a propouštění zaměstnanců. Nebudou-li jejich požadavky vyslyšeny, vyhrožovali okupací továren. Jak píše Rudé právo, stávka na francouzský způsob se osvědčila, když jedna z firem ustoupila a z 90% splnila, oč jí dělníci žádali.⁸⁷ V těchto dnech navíc ve Francii zesílilo fašistické nebezpečí a vláda musela přistoupit k nařízení, které rozpouštělo francouzské ligy. Zatímco Lidové noviny otiskly k tomuto tématu pouze informativní článek o přijetí nařízení a následném nesouhlasu vůdce

⁸³ Stávkové hnutí ve Francii se končí. *Rudé právo*, 16. 6. 1936.

⁸⁴ Aby to šlo po francouzsku. *Rudé právo*, 19. 06. 1936.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Francouzský způsob boje vedl k úspěchu. *Rudé právo*, 20. 06. 1936.

⁸⁷ Po francouzsku. *Rudé právo*, 25. 06. 1936.

Ohnivých křížů De la Rocqua, Rudé právo podalo celý problém mnohem dramatičtěji v paralele k českému pracujícím lidu. Ten prožíval těžké chvíle, plné nejistoty a úzkosti o zachování míru.⁸⁸ Tyto myšlenky se objevily v úvodních větách článku, jehož závěr byl však velmi optimistický - Francie se znovu ukázala jako silná země, která „*smetla Lavala a jeho fašistické spojence*“⁸⁹

I v dalších měsících se na některých místech opět objevily stávky a tisk o nich přinesl zprávu. Jednalo se většinou o menší zprávy od tiskových agentur o počtu stávkujících, který byl oproti květnovým a červnovým měsícům výrazně nižší. Lidové noviny se zaměřily spíše na samotnou vládu Lidové fronty a na potíže, kterým musela čelit v souvislosti s celoevropskými problémy, jakými byla občanská válka ve Španělsku nebo sílící hrozba z hitlerovského Německa.⁹⁰ Stávky, které vypukly na francouzské Riviéře, v Lille či Toulouse nezasáhly tak velké množství zaměstnanců, proto jim deníky věnovaly pouze pár odstavců v zahraničních rubrikách. V případě Rudého práva byl červenec ve znamení stávek v Československu, o kterých přinášelo podrobné informace, vždy samozřejmě s dodatkem, že se znova jedná o francouzský způsob stávkování: „*Francouzská stávka v Bučovicích,*“⁹¹ „*V Kunově opět francouzská stávka*“. O tom, že se události ve Francii staly pro Rudé právo vzorem, svědčily i další články, které se vždy netýkaly jen samotných stávek. Rudé právo navíc několikrát porovnávalo přístup československé vlády k dělníkům s přístupem francouzským, který vycházel z boje vždy vítězně: „*Československá vláda odchází na prázdniny a na rozloučenou dala reakci dva presenty. Podle vůle velkostatkářů upravila monopol a podle národněsjednocených fabrikantů zmrzčila osnovu zákona zprostředkovatelnách práce. Francouzská levicová vláda na prázdniny nepomýšlí. Pokračuje v provádění svého programu pomoci francouzskému lidu.*“⁹²

Lidové noviny informovaly čtenáře rovněž o občasných stávkách, problémech uvnitř levicové koalice a přinášely i zprávy o posílení francouzské

⁸⁸ Miliony Francouzů nám slibují. *Rudé právo*, 25. 06. 1936.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ První údobí Blumovy vlády úspěšně zakončeno. *Lidové noviny*, 14. 08. 1936.

⁹¹ Francouzská stávka v Bučovicích. *Rudé právo*, 17. 07. 1936

⁹² 32 miliard korun na investiční práce. *Rudé právo*, 10. 07. 1936.

národní obrany či o tom, jak se Francie musí za každou cenu snažit udržet v Evropě mír. Velmi zvláštní byla v tomto ohledu Přítomnost. Je zcela logické, že vzhledem k týdenní periodě, nemohla přinášet pokaždé nejčerstvější informace ze všech zemí světa. V případě francouzských stávek byla, pro mne zcela překvapivě, velmi skoupá na slovo. Samotným stávkám či demonstracím nevěnovala v květnu či v červnu žádný článek. Později se v některých úvahách či analýzách francouzské stávky objevily, byly ale pouze součástí nějaké úvahy.

2.5 Úvahy a zamyšlení v československém tisku

Československý tisk přinášel v roce 1936 informace z různých, již zmíněných, zdrojů, od agentur po tiskové kanceláře. Často byly články čistě informativního charakteru, uváděly čísla a výsledky a popisovaly na hodiny přesně průběh stávek. Přesto se často objevily články od různých autorů, zahraničních dopisovatelů či jiných odborníků na francouzskou politickou scénu, kteří pouze nepopisovali jednotlivé události, ale přistupovali k problému z různých hledisek, s různými názory a vizemi do budoucna. Rudé právo se z velké většiny omezilo pouze na články od zahraničních agentur, případně do nich zakomponovalo něco z komunistické propagandy, aby zpráva vyzněla tak, jak komunisté potřebovali. Bylo prakticky nemožné najít úvahu, u které by byl uveden autor a která by nebyla pouze každodenní informací. Protipólem byla Rudému právu Přítomnost, ve které se každý týden objevila desítky i několikastránkových úvah a analýz jednotlivých evropských událostí. Lidové noviny představovaly střední cestu. Každý den měl čtenář možnost získat informace v nedaleké Francii, stejně tak jako si přečíst názory zahraničních redaktorů a jejich postoje k událostem, které si formovali přímo v místě dění.

2.5.1 Lidové noviny

Jak bylo zmíněno v úvodu, do Lidových novin pravidelně přispíval Ivo Ducháček, který dostal nejvíce prostoru právě v letních měsících roku 1936. Celkem mu vyšlo v průběhu léta 5 článků, z nichž pro nás nejzajímavější byla úvaha z 23.června na téma: „*Příčiny a následky francouzské stávky.*“ Tento

článek byl v podstatě jediným zamyšlením nad důvody stávek, který se v Lidových novinách v roce 1936 objevil. Ivo Ducháček přinesl velmi zajímavý pohled na celou problematiku, když si hned v úvodním odstavci položil zcela zásadní otázku: „*Proč propukla stávka ve chvíli, kdy se po prvé v dějinách Francie ujímá moci socialistická vláda?*“ Je pravda, že požadavky, které nespokojení dělníci definovali, byly různě zakomponovány ve vládním programu Lidové fronty. Dalo se tedy předpokládat, že by v budoucnu vláda stejně k podobným sociálním reformám přistoupila. Otázkou samozřejmě zůstalo kdy. Ani autor nepřinesl konkrétní odpověď a doslova mluvil o tom, že to nebyla jedna příčina proč stávka vznikla, rostla a protahovala se. Tak, jak se zmiňují o příčinách stávek ve své úvodní části práce, tak o nich hovořil i Ivo Ducháček. Předně zdůraznil, že první podněty ke stávce byly spontánní a až následně měly politické pozadí, za kterým byla komunistická taktika. I to ale následně zpochybňuje, protože komunisté byli součástí Lidové fronty a pokud stávky vládu oslabovali, pak se to dotýkalo přímo i jich. Taková taktika by pak nemusela vždycky padnout na úrodnou půdu. Dodává, že ve skutečnosti z celé situace nejvíce vytěžila pravice, pro kterou se rozdmýchaná stávka stala případnou zbraní v ruce a která chtěla využít rozbourané doby: „*Její ostří by nebylo namířeno jen proti socialistům, nýbrž i proti komunistům.*“ Velmi zajímavý je i postřeh, o kterém nebylo v tisku mnoho řečeno, že přece jen měla stávka jeden cenný výsledek: „*Účinný výsledek stávky vidíme však také jinde – tam, kde jej arcí ani stávkující ani komunisté neviděli: v Senátě.*“ Očekávalo se, že Senát bude klást odpor proti sociálním osnovám a stávky tak mohly být faktorem, který přispěl k „polekané blahosklonnosti“ Senátu, který se Blumovi v podstatě podrobil a uvolnil mu ruce. Ivo Ducháček nepřinesl konkrétní odpověď na otázku, jaké byly příčiny francouzských stávek, ale přinesl velmi zajímavé názory na to, co všechno tehdy sehrálo roli a jaká ta role byla.

2.5.2 Přítomnost

U Iva Ducháčka zůstaneme i v případě Přítomnosti. Začátkem července 1936 vyšel v rubrice Politika rozhovor Iva Ducháčka s Marcelem Deátem, francouzským neosocialistou, který se s mateřskou stranou rozešel v roce 1933 pro spor o taktiku. Ivo Ducháček si s ním pohovořil na téma: „*Bude mít Blumova*

vláda úspěch?“ a do rozhovoru zařadil mimo jiné i otázky z ekonomické oblasti, protože devalvace franku byla ve Francii každodenním probíraným tématem. Jak to tedy viděl Marcel Deát očima kritika? Zatímco deníky přinášely v době stávek pouze informace o sociálních změnách, kterých se dožadovali dělníci, Marcel Deát velmi dobře zanalyzoval ekonomické problémy, které nastaly po zavedení reformy, protože klíčovou obtíž spatřoval právě ve věcech hospodářských. *„Tvrším, že přímým důsledkem zvýšení mezd bude i haussa cen, zvýšení životních nákladů. (...) všechny tyto novoty spojené se zvýšením mezd zvyšují náklad na pracovní sílu a logicky proto přinesou haussu cen. Jde o to, aby haussa mezd byla vyšší než haussa cen.“* V opačném případě by všechny reformy neměly smysl, jak správně Deát podotknul. Francie neměla v době vlády LF pevný hospodářský plán a stála de facto na hranici mezi etatismem, řízeným hospodářstvím a liberalismem⁹³. Sám navrhoval řešení, které by vycházelo z kombinace, kdy: *„(...) jedna oblast hospodářská by se řídila a druhá ponechal volná“*. Ve druhé polovině rozhovoru se Ivo Ducháček věnoval zejména devalvaci a pozici komunistů ve vládě. Marcel Deát se vůči PCF vyjadřoval poměrně ostře, ale měl jednoznačně pravdu v tom, že celý program Lidové fronty byl sestaven jako program povahy negativní, proti krizi, fašismu, válce, diktatuře atd. Dokonce v jedné otázce na možnost rozkolu mezi komunisty a socialisty uvedl, že komunisté mají v tuto chvíli blíž k nacismu, a že budou vždy příliš závislí na Moskvě. Ke stávkám se Deát vyjádřil velmi okrajově, hovořil o jejich spontánnosti, ale i tom, že byly přímou reakcí na deflaci, která snížila hodnotu dělnických mezd. Příčiny jejich vypuknutí nehledal, spíše se zamýšlel nad silou komunistické strany, která dokázala, že má na dělnický lid nesmírný vliv a Deát také v rozhovoru straně prorokoval posílení a růst. Východisko z případně krize viděl, jak sám poznamenal na začátku, v době a precizně připraveném hospodářském plánu. Na ten si ovšem, jak závěrem rozhovoru podotknul, budeme muset zatím počkat.

⁹³ Ducháček, Ivo. Bude mít Blumova vláda šance na úspěch? *Přítomnost*, 08. 07. 1936.

Závěr

Třicátá meziválečná léta byla pro Francii těžkou zkouškou. Hospodářská krize, nástup Hitlera k moci a neschopnost francouzských vlád, kterých se během třinácti měsíců vystřídalo pět, Francii destabilizovaly. Ekonomického a politického úpadku navíc využily ligy extrémní pravice a země se tak dostala i do bezprostředního fašistického nebezpečí, které se naplno projevilo roku 1934. Ačkoliv při únorových násilnostech umírali lidé, fašistické tendence byly potlačeny. Rok 1934 měl pro další vývoj země zcela zásadní význam. Fašistické hrozby získaly reálnou podobu a manifestace byly největším projevem násilí od dob Komuny v roce 1871. Přesto by bylo troufalé tvrdit, že demonstranti od samého počátku usilovali o fašistický převrat státu. Mnoho z nich projevovalo z části nespokojenost s degradací režimu, z části se jednalo spíše o projevy nacionalismu než fašismu. Ani názory historiků nejsou na únorové dny roku 1934 jednotné. Možná byly tehdejší události prvním impulsem pro dělnickou socialisticko - komunistickou jednotu, možná se tehdy zrodily první myšlenky na společný postup v boji proti fašismu.

Dalším klíčovým momentem byl pro Lidovou frontu 14. červenec roku 1935, kdy při příležitosti svátku Federace proběhly společné oslavy socialistů, komunistů i radikálů, kteří s hesly o svobodě, chlebu pro dělníky a míru pro všechny, demonstrovali svou jednotu. Den na to sice vznikla Lidová fronta, nebyla to ale pouze reakce na předcházející momenty, ale jednalo se spíše o vyvrcholení dlouhodobějších tendencí sjednotit levicové strany. Komunistická strana už bezprostředně po událostech roku 1934 navrhla socialistům plán akční jednoty. Význam tohoto dne je sice zcela nepochybný, nelze jej ale stavět do popředí před únorovým děním roku 1934.

Další otázkou bylo vypuknutí stávek po vítězství Lidové fronty. Země dlouho usilovala o jednotnou levicovou stranu, bylo tedy překvapivé, že těsně po volbách začali dělníci znovu zemi destabilizovat stávkami a okupacemi továren. Důvodů jejich vypuknutí můžeme najít několik od komunistického komplotu, přes příkaz Kremlu až po odbory. Všechny důvody mají svá opodstatnění. Možná to ale byla čistě spontánní akce, bez větší organizace, když si nespokojení dělníci

řekli, že teď právě přišel čas na změnu. Pravda bude asi někde uprostřed. Vláda Lidové fronty, vytvořená v těžkých chvílích, neměla od počátku příliš optimistickou budoucnost. Již po volbách bylo zřejmé, že se brzy projeví první neshody. Stávky a sociální reformy vláda přežila. Ránou do zad byla Lidové frontě občanská válka ve Španělsku a otázka intervence. Leon Blum se s konečným postojem země nikdy nedokázal smířit.

Československý tisk věnoval francouzským událostem patřičnou pozornost, ať hovoříme o denících či Přítomnosti. Rozbor Rudého práva a Lidových novin dokázal, jak odlišně se oba deníky na francouzské dění a zejména pak stávky dívaly a jak významnou roli hrálo politické zaměření. Rudé právo, jako tiskový orgán KSČ, publikovalo články tak, aby to bylo vždy v souladu se základní ideologií strany a jejím programem. Ta usilovala ve třicátých letech o vytvoření lidové fronty, proto pro ni byly události z Francie velmi významným zdrojem argumentů k její realizaci. Rudé právo nepřinášelo vždy zcela objektivní informace. I v článcích čistě informativního charakteru se daly pozorovat silné náznaky stranické příslušnosti.

Lidové noviny se snažily plnit roli „*nezávislého deníku*“. Někdy to ale bylo na úkor kvality některých publikovaných článků, které nezasahovaly do přílišných detailů a mnohdy se, i přes velmi nosná témata, omezily na pouhá konstatování skutečností. Přesto se v nich pravidelně objevovaly články od předních československých novinářů a spisovatelů, jako byl Ivo Ducháček či Emanuel Moravec, alias Stanislav Yester. Jejich zájem publikovat do Lidových novin pak přirozeně zvedal novinám prestiž. V případě čistě informativních článků podávaly Lidové noviny velmi objektivní zprávy o vývoji ve Francii tak, jak je získaly od zahraničních tiskových agentur, které představovaly majoritní zdroj publikovaných informací. Mnohdy byly na jedné straně otisknuty stejné zprávy od různých tiskových agentur. Čtenář tak mohl porovnávat, jak jednotlivé zahraniční deníky k dění ve Francii přistupovaly.

Přítomnost byla v tomto ohledu vedle deníků naprostým unikátem. O Francii psala poměrně pravidelně a většinu klíčových momentů francouzských událostí okomentovala. Vždy se je ale snažila dávat do kontextu

s celoevropskými záležitostmi, ať už na kulturní, politické či ekonomické úrovni. Do Přítomnosti přispívala celá řada autorů, kteří patřili mezi přední znalce daných oblastí. To se samozřejmě projevilo na kvalitě a odbornosti článků. Je třeba ale brát v úvahu fakt, že Přítomnost byla týdeník. Z toho vyplývá, že měla na zpracování témat mnohem více času. Přirozeně pak mohla jednotlivé události postihnout v hlubším kontextu a v souvislostech.

Všechny tři vybrané tiskoviny tak byly specifickým typem novin, ať tak soudíme podle stranického zaměření, obsahu nebo autorů, kteří do nich publikovali. Jejich analýza tak byla dobrým odrazem nejen francouzských událostí, ale také situace v Československu, která se, ač nevědomky, ocitala na prahu Mnichova.

Summary

In the interwar period France lived very hard moments. Weakened by economic crisis, menaced by fascism, France was completely destabilized. In this period every one needed a hope for better future development in every way. It was a time to realize the idea of unity. The first important moment was February in 1934 when the far-right had tried to organize a coup. After these events, communist party started to think about the unity with Socialist party. But the decisive moment came one year later, during the commemorative celebrations of 14. July of 1790.

Many discussions were held about the most important moment for formation of Popular front. We can say, that there is no one moment, which could be considered as decisive point. It was a long term activity, that led finally to creation of PF. Many other discussions are held about the reasons of strikes and factory's occupation. Results is the same: it is not possible to say, that communists are guilty, it is not possible to say, that it was a conspiracy from Moscow and it is not possible to say, that everything was spontaneous. The truth is in the middle.

Strikes and factory's occupation got to abroad. In the Czechoslovakia Communist party strove after the formation of popular front, which is reflected in Rudé právo, communist news. Every article is written according to ideology and party platform. Lidové noviny acted as impartial press, they cooperated with foreign agencies and their articles had in majority informative character. Weekly magazine called Přítomnost published essays, analysis prepared by experts from different sphere. In this work I found out that czechoslovak news reflected french questions differently, but always, when something happened.

Seznam použité literatury

Sekundární literatura

Beránková, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: celost. vysokoškolská učebnice. Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Praha: Novinář, 1988.

Brunet, Jean – Paul. *Histoire du Front populaire 1934 -1938*. Paříž: Presses universitaire de France, 1995.

Delperrié de Bayac, Jacques . *Histoire du Front populaire*. Paříž: Fayard, 1972

Denoylle, Francois et col. *Le Front populaire des photographes*. Paris: Terre bleue, 2006

Ferro, Marc. *Dějiny Francie*. Praha: Lidové noviny, 2001.

Kosatík, Pavel. *Život v novinách – Ferdinand Peroutka*. Litomyšl: Paseka, 2003

Masson, Philippe. *La France en guerre – du Front populaire à la Victorie 1936 – 1945*. Paris: Larousse, 1985

Nogueres, Henri. *La vie quotidienne en France au temps du Front populaire 1935 – 1938*. Paris: Hachette, 1977.

Ory,Pascal. *La belle illusion: culture et politique sous le signe du Front populaire*. Paris: Plon, 1994

Pernes, Jiří. *Až na dno zrady – Emanuel Moravec*. Praha: Themis, 1997.

Rossel, André. *Été 36–100 jours du Front populaire*.Paris: Édition de la Courtille,1975

Tartakowsky, Danielle. *Le Front populaire, la vie et à nous*. Paříž: Gallimard, 1996

Odborné články

Prost, Antoine. *Les grèves de mai-juin revisitées*. *Le mouvement sociale*, No. 200, 2000. (staženo 20. 11. 2007).

[http://search.icq.com/search/afe_results.php?q=www.cairn.info/article.php?ID_R
EVUE=LMS&ID_NUMPUBLIE=LMS_200&ID_ARTICLE=LMS_200_0033](http://search.icq.com/search/afe_results.php?q=www.cairn.info/article.php?ID_R EVUE=LMS&ID_NUMPUBLIE=LMS_200&ID_ARTICLE=LMS_200_0033)

Rodriquez, Miguel. *Le premier mai 1936 - Entre deux tours et deux époques*, *Revue d'histoire*, N27, 1990. (staženo 20. 11. 2007)

[http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28199007%2F09%290%3A27%3C55%
3ALPM1ED%3E2.0.CO%3B2-I](http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28199007%2F09%290%3A27%3C55%3ALPM1ED%3E2.0.CO%3B2-I)

Lynch, Eduard. *Toury - une grève à la campagne sous le Front populaire*. *Vingtième siècle*, *Revue d'histoire*, No. 67, 2000. (staženo 20. 11. 2007).

[http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28200007%2F09%290%3A67%3C79%
3ATUGALC%3E2.0.CO%3B2-S](http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28200007%2F09%290%3A67%3C79%3ATUGALC%3E2.0.CO%3B2-S)

Tartakowsky, Danielle. *Manifestations, fêtes et rassemblements à Paris (Juin 1936 – Novembre 1938)*. *Vingtième siècle*, *Revue d'histoire*, No. 27, 1990. (staženo 20. 11. 2007)

[http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28199007%2F09%290%3A27%3C43%
3AMFERAP%3E2.0.CO%3B2-O](http://links.jstor.org/sici?sici=02941759%28199007%2F09%290%3A27%3C43%3AMFERAP%3E2.0.CO%3B2-O)

Tisk

Rudé právo

- Salvy a barikády, Ozbrojené síly. *Rudé právo*, 07. 02.1934.
- Krvavá úterní noc v pařížských ulicích. *Rudé právo*, 10. 02. 1934.
- Šestý den stávky pařížských šoférů. *Rudé právo*, 06. 02. 1936
- Chceme jít cestou francouzských soudruhů. *Rudé právo*, 15. 03. 1936.
- Závěrečné slovo soudruha Gottwalda na VII. sjezdu KSC dne 14. dubna 1936, *Rudé právo*, 28. 03. 1936
- Jistý úspěch komunistů. *Rudé právo*, 22. 04. 1936
- 600 000 manifestantů v Paříži. *Rudé právo*, 26. 05. 1936
- 50 000 kováků obsadilo továrny. *Rudé právo*, 30. 05. 1936.
- Francouzské dělnictvo vítězně bojuje o chléb. *Rudé právo*, 04. 06. 1936
- Klidná stávka. *Rudé právo*, 04. 06. 1936.
- Nejdemokratičtější ústava světa. *Rudé právo*, 13. 06. 1936.
- Za 20 dní stávky 1 milion nových členů. *Rudé právo*, 11. 06. 1936
- 40hodinový týden ve Francii. *Rudé právo*, 13. 06. 1936
- Stávkové hnutí ve Francii se končí. *Rudé právo*, 16. 6. 1936
- Aby to šlo po francouzsku. *Rudé právo*, 19. 06. 1936
- Francouzský způsob boje vedl u úspěchu. *Rudé právo*, 20. 06. 1936
- Miliony Francouzů nám slibují. *Rudé právo*, 25. 06. 1936
- Po francouzsku. *Rudé právo*, 25. 06. 1936
- 32 miliard korun na investiční práce. *Rudé právo*, 10. 07. 1936

Lidové noviny

- Demonstrace v Paříži. *Lidové noviny*, 06. 02. 1934
- Barikády na pařížských ulicích – Komunisté měli obsazena dvě nádraží – Dva mrtví, tři sta zraněných. *Lidové noviny*, 10. 02. 1934.
- Obecná stávka ve Francii. *Lidové noviny*, 12. 02. 1934.
- Pouliční boje v Paříži. *Lidové noviny*, 07. 05. 1934.
- Lavalova vláda odstoupí ve středu. *Lidové noviny*, 20. 01. 1936.
- Procházka, Rudolf. Vzrušená Francie. *Lidové noviny*, 08. 02. 1936.
- Obsáhlé memorandum locarnským mocnostem – otázky, které musí Německo objasnit. *Lidové noviny*, 08. 04. 1936.

- Souboj Francie a Anglie – nejedná se o míru, ale o vzájemných stížnostech Habeše a Itálie. *Lidové noviny*, 08. 04. 1936
- Zločin pařížských apačů – zastřelili v bytě majitele nočních podniků. *Lidové noviny*, 11. 04. 1936
- Francie před volbami. *Lidové noviny*, 20. 04. 19
- Stávky ve Francii se šíří – Paříž bez novin, poruchy v železniční dopravě. *Lidové noviny* 04. 06. 1936
- Stávka založených rukou. *Lidové noviny*, 28. 05. 1936
- 60 000 kovodělníků stávkuje. *Lidové noviny*, 29. 05. 1936.
- Jedenáctý den francouzské stávky. *Lidové noviny*. 06. 06. 1936.
- Francouzští horníci chtějí rovněž stávkovat. *Lidové noviny*. 07. 06. 1936.
- Blum sjednal dohodu ve stávce. *Lidové noviny*. 08. 06. 1936.
- Francouzská stávka ochabuje. *Lidové noviny*, 09. 06. 1936.
- Stávkové hnutí ve Francii opadává. *Lidové noviny*, 10. 06. 1936
- První údobí Blumovy vlády úspěšně zakončeno. *Lidové noviny*, 14. 08. 1936.

Přítomnost

- Ducháček, Ivo. Bude mít Blumova vláda šance na úspěch? *Přítomnost*, 08. 07. 193
- Winter, Gustav. Co je možné očekávat od francouzských socialistů? *Přítomnost*, 13. 05. 1936
- Peroutka, Ferdinand. Co teď? *Přítomnost*, 11. 03. 1936.

Internetové odkazy

<http://www.rabac.com/demo/ELLIT/ELHIST/3REP/3REP25.htm>, 12. 03. 2008

www.intellego.fr/index.php?PageID=document&blog=1705&document=5987&from=recherche